

SO YUT

aylık edebiyat dergisi

107

ismet zeki eyuboğlu / metin eloğlu / lütfü özkök
ilhan berk / bertan onaran / gürkal aylan / ahmet inam
halûk aker / muzaffer buyrukçu / izzet göldeli / burhan günel
güven turan / tuncel uçarol / joseph brodsky / ipek göldeli
althusser / seyfettin gürsel / yüksel pazarkaya
kafka / mazhar candan / gürsen topses

13. Yıl
Eylül 1977

10 lira

SOYUT

AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ

SAYI 107

EYLÜL 1977

Sahibi ve sorumlu yönetmeni :

Halil İbrahim Bahar

Sayısı 10, altı aylığı 60, yıllığı 120 lira

Yabancı ülkelere 250 lira

Dizgi - Baskı :

Met/Er matbaası, Te: 28 28 90

Yazışma ve havale .

Halil İ. Bahar

Mithatpaşa cad. 19/3

Beyazıt - İstanbul

SEVGİ

•
İSMET ZEKİ EYUBOĞLU

İnsanın başkasını kendinde bulmasıdır sevgi. Özünde bilme, anlama, başkalarını yürekten tanıma vardır sevginin. Bir boşluğun doluşu, bir yokluğun varlığa dönüşü, bir eksikliğin giderilişidir sevgi. İnsanın kendi özünde başkasıyla bütünleşmesi sevginin en belirgin özelliğidir. Sevgi bir yandan doğal, bir yandan da eğitimle kazanılan, insan özünü oluşturan, davranışlarını biçimlendiren, köklü bir eğilimdir. Onun doğal yanı içgüdüye, insanın etine kanına bağlıdır denebilir. Bu sevgi doğal ortamda bulunan yakınlık kurulmuş, ilgi duyulmuş, birlikte yaşanmış varlıklarla bağlantı biçiminde ortaya çıkar. Bunun okumakla, öğretmeyle pek ilgisi yoktur. Çok okumuş bir ananın çocuklarına çok, az okumamış bir ananın az sevgi duyacağı ileri sürülemez. Eğitim, öğretim bu sevgiyi geliştirir, besler, daha anlamlı kılar. Ancak eğitimin hangi türü, hangi biçimi olursa olsun böyle bir sevgiyi yaratamaz. Sevgi insan varlığının özünü anlamdır, onun oluşmasını sağlayan özlerden biridir.

Eğitimle kazanılan, daha doğrusu eğitimle geliştirilen, alanı genişletilen sevgiye gelince iş değişir biraz. Bu sevgi de belli bir ortamla sınırlanma, yalnız yakınlık kurulanlara, ilgi duyulanlara yönelme yoktur. Evrene, bütün insanlara, doğa varlıklarına, öteki dirilere, bitkilere açılan, insan bilincinin uzandığı bütün bucaklara yayılan

bir sevgidir bu. Kökü doğada, insan özünde olmakla birlikte gelişmesi, beslenmesi insan emeğine, insanın aydınlanmasına dayanır. İnsan bu sevgiyle evrene açılır, görüş alanı genişler, yüreği büyür. Bütün soydaşlarının sıcaklığını kendi kanında, yüreklerinin çarpışını kendi göğsünde duyar. Bu sevgide karşılık, bencillik, çıkar, pusuya yatmış bir umuş, bir bekleyiş yoktur. Bu sevgi insanın olgunluk aşamasına göre yoğunluk kazanır. İnsanseverlik adı verilen düşünce akımının özürü biçimlendiren, ona değer kazandıran bu tür sevgidir. İnsan varlığının en geniş, en uzun boyutu budur. İnsanı uygarlaştıran, yaratıcılığa, başarıya, kardeşliğe, birlikte yaşama mutluluğuna ulaştıracak eğilimleri emziren bu sevgidir. Bunun olmadığı göğüste insanın anlamı da çok dar boyutlar içinde kalır.

Uygarlık alanında yeralan bütün yaratmaların özünde, oluşunda bu sevginin kokusu, sıcaklığı duyulur. Onsuz bir yaratma, bir biçimlendirme olamaz. Yaratma bu sevginin eyleme dönüşmesidir de denebilir, bir akım olarak. Sevmeyen yaratamaz, yaratmaya koyulan sevmeden edemez. Sevgi insanı bilmeye, öğrenmeye iterken ilgi alanını genişletmekle kalmaz çevreyle bağlantı kurmayı, evrenle bütünleşmeyi de sağlar. İnsan sevdikçe açılır, açıldıkça sever. Birbirini gerektiren iki karşılıklı eylemdir. Topraktan besinini aldıkça, özsuyu içtikçe gelişen bir bitki gibi insan da sevdikçe başkalarıyla bütünleşerek büyür. Bu büyüme insanın düşünme bakımından bağımsız olmasına yarar. Sevgi olmayan yerde içekapanma, çevreden kopma olduğundan tükenmeyi hızlandıran, bağımlı olmaya götüren bir içbaskı vardır. İnsan burada evrenden kopuk, soydaşlarından uzaktır, ortamına bile yabancıdır. Yabancılaşmanın bütün türleri sevgi yokluğundan türer. Savaşlar, üretim - tüketim alanlarında birbirini yokedici yarışmalar, çekişmeler, sömürüler, baskılar, daha nice olumlu sonuca varamayan eylemler sevginin bulunmadığı yerde çıkar ortaya. Sevgi bir yaklaşma, adı geçen davranışlar ise uzaklaşma, özden ayrılmadır. Yaşam alanında bütün çoğalmaların, üremelerin özünde bilinçsiz de olsa yoğun bir sevgi vardır. Bunu birbirini sevmeyen, sevmeyen iki insanın biraraya gelemeyişinden, birlik olmayışından anlarız. Ne denli güzel, yakışıklı olursa olsun birbirine sevgi duymayan, özden birbirini istemeyen bir erkekle bir dişiye birarada tutma olanağı yoktur.

Burada sözü edilen sevginin bilge *Empedokles*'in varlıkları oluşturan ilkelerin (toprak, su, yel, od) birleşmesini, yeni varlıkları ortaya çıkarmasını sağlayan sevgisiyle ilgisi yoktur. Onun anladığı sevgi doğanın özünde bulunan, oluşu gerçekleştiren yaklaşımcı güçtür. Taşta, bitkide, ocakta, diri, diri olmayan bütün varlık türlerinde vardır bu özdeğe dayanan güç. Oysa burada sözkonusu olan sevgi genellikle bilinçli dirilerin, insanların ilerlemelerini oluşturan yaklaşımcı, anlamlı itimdir, insanın kendi dışındaki varlıklara, ev-

rene duyduğu bilinçli ilgidir. Sözgelışı, insanlar birbirlerini, evreni sevmelidirler, derken burada sevmenin bir insan eylemi olduğu, bilincin süzgecinden geçtiği görülür. Ayçiçeğinin ayışığına yönelişiyle bir insanın kuzuyu, bıldırcını, serçeyi sevmesi özdeş değildir. İnsan sevgisinde belli bir anlam, bir içerik vardır. İnsan neden sevdiğini, sevgisinin kaynağını, yönünü bilir. Doğal eğilimlerde bu bilme sözkonusu olamaz, orada yalnız içten gelen itim, yaşama biçimi belirgindir.

Sevgi kişinin önce kendini, sonra başkalarını, çevresini bilme-
siyle başlar, onun özünde bilme bir oluş ilkesi olarak yer alır. İlk
görmekle, duyular yoluyla tanımakla başlayan sevginin en yüksek
aşaması görmediği, yalnız varlığını* kesinlikle bildiği bütün insan-
ları sevmedir. Bu bilgece, aydınca, bilgince bir sevgidir, bütün du-
yuların, duygulanımların ötesindedir. Bunda sevileni görmek, onun-
la oturup söyleşmek, yemek yemek, içki içmek, arkadaş olmak, bir-
arada bulunmak gerekli, önemli değildir. Bu sevginin yüreği bütün
insanlar için, bütün evren için çarpar. Kişi burada varlığının uç
çizgilerine ulaşmış, evrenle, bütün soydaşlarıyla bütünleşmiştir. Böy-
le insan özünü biçimlendiren bir bütünleşme düşünen başları yeni
yeni atılımlara, bütünleşme doğrultusunda, yeni buluşlara, yeni yol-
lar aramaya iter. İnsan belli bir düşünce çevresinde dolaşıp dursa
bile durgunlaşamaz. Sevgide bir yerde çakılıp kalmak yoktur. Belli
düşünce çevresinde dolaşan, kendi, ya da kendi gibi düşünenler dı-
şında kalanlara karşı bir ilgi, bir saygı duymayan, yalnız kendinin
olanı, kendine uyanı gerçek sayan, doğru gören bir kimsede sev-
ginin yerini katılaşmış bir düşünce bencilliği almış demektir. İlk
bakışta sevgi gibi görünen bu eğilim, gerçekte, bütün sevgiye karşı
gerici nitelikte bir tutumdur. Sözgelışı toplum yönetimlerinde ken-
di görüşlerinden başka türlü düşünceler taşıyanlara karşı güdülen
katı davranış, doğruluğu, yararlığı yalnız kendinde görme eğilimi,
bu nedenle kendinden olanlara duyulan ilgi, yakınlık bir sevgi değil-
dir. Bu eğilim somut bir çıkara dayanır. Bunun böyle olduğunu,
yönetimlerde, toplum kurumlarında düşünce değiştirenlerin arkadaş,
görüş değiştirmeleri olayından anlamak kolaydır. Üç gün önce kendi
yanında olan bir kimseyi, üç gün sonra, başka görüşü savunan bir
topluluğun, yönetim anlayışının içinde görünce duyulan öfke, yüz-
çevirme, kırgınlık bunun açık bir örneğidir. Genellikle baskı yöne-
timlerinde görülen yakınlaşmalar, ilgilenmeler sevgi kavramının
yanından bile geçmez.

Sevginin oluşmasında bir benzerlik, bir özbirliği, özdeş düşünce
ortamında bulunma gereği vardır. Bu insanın kendinden olmayan-
lara (düşünce bakımından) hınç duymasını gerektirmez. Hınçla, öf-
keyle sevgi bağdaşmaz, çelişir boyuna. Bu yüzden bilen kişi sevebi-
lidir. Sevginin yazıya, düşünce ürünlerine, başka türden büyük ya-

ptılara, evrene, kişilere, başka türden varlıklara karşı yönelmesi de bir bilgi gereğidir. Tarımcı ekini, yemişi, çiçeği, beslediği evcil dirileri yalnız onlarla sağlanan gelir, çıkar nedeniyle seviyorsa buna sevgi denmez. Sevginin özünde çıkar yoktur da ondan. Bir tarımcının sağladığı çıkar dolayısıyla beslediği koyunu sevmesi, bir kocanın karısını yalnız onunla yattığı için sevmesi özdeştir, bunların sevgiyle ilgisi yoktur. Bunlar birer doğal eğilimdir. Bu yüzden, insanlar arasında tükenmez söylentilere, çekişmelere yolaçan şu ünlü «aşk» da bir sevgi değildir. Sevgide kopma yoktur, oysa «aşk» düzensizdir, karşılıklı gerektirimler ister. Günlük konuşma dilinde sevgi karşılığı kullanılan arapça bu «aşk» sözünden anlaşılanı burada konu dışında bırakma gereği vardır artık.

Sevgi, bir anlamda, yaşama ilkesidir. Sevmeyen insan yaşayamaz. Yaşama bir ilgiler, davranışlar toplamıdır. Evrene, soydaşlarına, sözün kısası bizi kuşatan varlık düzenine karşı sevgi duymayan için yaşama anlamsız bir eylemdir. Böyle bir eylem de insanın dışındadır. Doğa düzeninde yalnız diriliğini sürdürür gider. Oysa insan doğada yalnız bir diri değildir. Ona, insan olarak, anlam kazandıran eylemler, davranışlar değişiktir, çoktur. İnsan için sevmek, ayrı bir varlığa bağlanmak, onunla bir birlik içinde oluşmaktır. Seven kimsenin yüreğinde sevdiğinin, şu sevilen denenin, ayrı bir aşamada kalması önemli değildir. Seven, sevilende kendini güçlendiren bir öz bulur, bulmazsa sevemez onu. Bu öz bir çıkar varlığı, bir araç değildir besbelli. Sözgelisi bir yontucunun mermere yaklaşmasıyla bir oduncunun ağaca yaklaşması arasında büyük bir ayrılık vardır. Mermere döşemeci, duvarcı, ölü sinlerini yapıcı birçok kimse yaklaşır, onunla kazanç sağlar, yaptığıının karşılığını alır istediği gibi. Oduncu da öyle, iyi ağacı seçer keser, yarar, satar, istediğini kazanır gene. Oysa mermere yaklaşan yontucunun durumu öyle değildir. Önce işleyeceği mermere karşı içten bir sevgisi olmalı. O sevgi onun mermeri seçmesinden yontusuna son biçimini verinceye değin üzerinde çalışmasını, işi bitince ortaya çıkan üründe ilgisinin, beğenisinin sürmesini gerektiren bir özden bağlılığı sağlar. Oduncu için durum başkadır. Odununu satıp karşılığını aldıktan sonra onunla ilgisi kalmamıştır. Yontucu yapıtını satsa bile onda kendini sürdürür, ortaya koyarken sevgisinin yansıdığını görür bittiğinde de. Kuzularını büyütüp satmak için seven bir kimseyle oynamak için seven çocuk arasında çok ilginç bir ayrılık, bir varlığa yöneliş vardır. Çocuktaki eğilim bilince dönük katkısız, pırl pırl bir sevgidir, bir bütünleşmedir. Ötekinde öyle değildir, çıkar vardır işde. Çocuğun elinden kuzuyu aldığınızda onun varlığında bir eksilmenin dışı vuran yansımalarını sezersiniz. Oysa istediği gelir karşılığı kuzuları satanda o özlü sevginin yerini bir kazanç sevincinin aldığını görürsünüz açıkça. Bu yoğunlaşmış ayırım insanın anlaşılmasında çok sağlıklı bir belir-

lenmedir. Çocuğun tutumunda insanın özü, satıcının davranışında insanın sığılığı sözkonusudur. Çocuk sevdiğiyle bütünleşmekte, satıcı sattığıyla kazanmaktadır.

Yukarda verilen örneklerde, insanın özüyle davranışları arasında ortaya çıkan, varlık ayrımı seriliyor gözler önüne. Doğa düzeninde bir kadının düşen bebeğiyle bir geyiğinki arasında olay olarak önemli bir ayrılık görülmez. İkisinde de doğum öncesi bir bozukluk sonucu beklenen durum sözkonusudur. İnsanda, doğuran bir kadın olarak, görülen sarsıntı geyikte olmuyor. Burada, iki diri arasında, büyük ayrımlar vardır, denecek. Ayrım sözkonusu değil. Kuzularını satan kimseyle yavrusunu düşüren geyik arasında da diri olarak kuruluş ayrılığı var, ancak elden giden karşısında davranış ayrılığı yok. Dışının gövdesinden kopup gidenle tarımcının besleyip sattığı arasında bağlantı kurulamaz, diye, bir sav ortaya atılırsa onun karşılığını da yontucunun işlediği mermerle döşemecinin işlediği mermer verir kolayca.

İnsan bütünleşemediği, kendi özünde, kendinden olduğuna inanmadığı bir varlığa karşı sevgi duyamaz. Sevgi gibi görülen eğilim sığ bir ilgidir orda. İnsan sevgisini tek yanlı olarak görme açık bir sömürüdür. Böyle bir sevgide karşılığı bulunmaz ilginin. Burada alçaklaşır kişioglu. Sevmediğini, çıkarı gereği, sever görünür. Bir yudum su vermediğinden bir çömlek ayran içerse bu bir soysuzlaşmanın, özden yoksunluğun dışı vuruşudur.

Sevginin en çok kötüye kullanıldığı, özünden koparılarak yansıtıldığı yer ulus yönetiminin ele geçirilmesinde, seçimlerde yaratılan ortamdır. Burada yöneticiler, çıkarıcılar kendilerini gizler, gerçek ereklere saklar, topluma güzel görünmek için boya değiştirir, içi başka dışı başka olur, sevmeden sever görünürler. Sağlam bir eğitim düzeyinde olmayan, gözleri çağın gerçeklerine, bilgilerin aydınlığına kapalı kalan toplumlarda bu olay yaygındır, gününe göre de geçerlidir. Böyle toplumlarda eğitim birtakım anlamsız, çağın dışında kalmış, yalnız avlamaya, kandırmaya elverişli, istenen yoruma uygun boş kavramlar üzerine oturtulur. Gençlere sevgi adına, gerçek adına boş kavramlar, yorumdan öteye geçemeyen geçersiz bilgiler verilir. Eğitim, öğretim «başta bulunanların» güzel gördükleri bir duruma sokulur. Böyle bir eğitim sevgiden yoksun, geçersiz, belli bir topluluğun çıkarına dayandığından insanı geriye iter, çağın dışına sürer, çağa yabancılaştırır boyuna. Tekelci, baskıcı yönetimler böyledir.

Bilim, yaratma alanı olan sanat sevgisi insanda en yoğun, en karşılıksız, en sürekli olan bir sevgidir. İnsan bununla kendini de, çevresini de, çağını da aşar. Bütün büyük yaratmaların, uygarlıklara ışık tutmuş buluşların özünde bu sevgi itici, geliştirici güç olarak vardır. Bilginde, sanat insanında, bu sevgi, bir yaşama, varolma ko-

şuludur. İnsan bu sevgiyle bir konuya yönelir, düşünme akışı içindeki yerini bulur, tutumunu belirler. Yukarda sevgi kişinin kendinde başkasını bulması, onunla bütünleşmesidir demiştik. Bu bulma, bütünleşme yalnız insanla bağlantılı değildir. Açıklamalar bilim, sanat gibi yaratıcı alanların da sevgi kavramında toplandığını gösteriyor. İnsanın bilimle, sanatla dolması, bütünleşmesi kendini «başka olanla» kaynaştırmasıdır. Bu kaynaşma bir varolma eylemidir, yoksa bilginin, sanatçının oluşma olanağı kalmaz. Sanatla kaynaşıp bütünleşmeyen sanatçı, bilimle kaynaşıp bütünleşmeyen bilgin olamaz başka türlü.

İnsan sevgiyle ilkin çevresine, sonra soydaşlarına, evrene açılır. Bu açılmanın tek yolu bilme, anlamadır. Bildikçe, anladıkça insanın sınırları genişler, çevresi büyür. Kendi içine kapalı kimselerde «ben» sevginin çakılıp kaldığı bir yerdir, daha doğrusu düştüğü bir karanlık kuyudur. Bu nedenle yalnız «ben»le sınırlanmak insanı bütün yaratıcı, bulucu atılımlardan, eylemlerden alakoyar, onu bağlar. Böyle bir kimse kendi kendinin tutsağıdır, bağımsız değildir. Okumamış, yeterince aydınlanmış bir kimsenin sevgisi kendi benliğine, çıkarına dönüktür. Böyle bir kimseden evrene açılma, evren yurttaşlığı gibi ileri atılımlar beklenemez. Bilginin aydınlatmadığı, ya da yalnız süs olarak kaldığı yörelerde de sevgi içe, benliğe yöneliktir. Büyük sevgiler, bütün insanları kuşatan sevgiler, kişinin kendini aşmasıyla başlar. Seven kişinin yurdu evren, yurttaşları da bütün insanlardır. Çağımızda sevgiyi böyle anlamayı uygarlık gereği diye benimseyen bir eğitim - öğretim düzeni var mıdır? Bunun karşılığı kolaydır: yoktur. İnsanları topluca öldürmek, güçsüzleri sömürmek, başka ulusların egemenliklerini ortadan kaldırmak, yeryuvarlağı üzerinde tek sözü geçer ulus olarak kalmak çağımızın geleceği kuşuklara boğan, bütün ulusları büyük ordular donatmaya iten tutumudur. Bunun uygarlıkla bağlantısı yoktur, ancak yaygın olan da budur günümüzde, egemen çevrelerde, yönetim kurumlarında.

Sevgi yumuşatır insanı, yüreğini bütün kabuklaşmalardan uzak tutar. Seven insanın özünde yalnız iyilik, erdem saygı biçimlenir. Eğitimin yaygın olmadığı, dinlerin bütün kurumlara egemen olduğu toplumlarda evreni kucaklayan bir sevgi gelişemez, doğamaz. Din, yalnız kendinden olanı sevmeyi buyuran, bencil bir kuruluştur. Bütün katılıkların kaynağıdır. Bundandır dine bağlı toplumlarda büyük yaratıcıların, büyük başların yetişmediği, büyük sevgilerin doğmadığı.

(Yazarın, yakında yayımlanacak olan «İNSANIN BOYUTLARI» adlı kitabından.)

GEÇ SEVİ

•

METİN ELOĞLU

Uzun bir uykudan
Sonram biberleniyor
Tuz ortancaları yığılı
Odunsu tavanıma

Dağ yosunları da
Tuzdan biberden bıkkın
Duraladıkları ilk girinti
imdiden köpük - köpüğe

Uğrayıp caymışsanız
Haziran dokusuna
Güz de inivermişse
Şu tuzu ver

Önce biberi.

KARAYİP DENİZLERİNDE BİR YILDIZ

LÜTFÜ ÖZKÖK

Sana doğru uçtum, dağlar taşlar üstünden
Sular kararmadan, ormanlar sararmadan
Ablukaya alınmış ufuklarını delerek
Sana geldim, yüreğim çarpa çarpa.
Yalınlığını gördüm, güneşinde yıkandım
Yeni doğan bir çocuğun ilk attığı çığlığa tanık oldum.
Ve duydum özgürlüğün soluk alışını
Geceleyin çakan bir şimşegin gölgesinde.

İşte şimdi geri döndüm, avuçlarımda tuz
Coşkun bir gençliğin kanatları altında,
Fotoğraf makinamda Gran Tierra'nın tozları,
Karanlık odamda karnavalın yankısı
Tropik yellerinde kuruttuğun saçların
Ve ıslak kahkahalar içinde o cılgın dansların...

Sen fırtınalarda kimliğini bulan gerçek,
Devrim koşullarında tekbaşına ışıyan yıldız,
Ejderhanın boğazına saplanan kılçık
Ve benim minnacık yüreğimde yükselen şarkı.

İLHAN BERK'LE SÖYLEŞEN : BERTAN ONARAN

— Sabahları kaçta kalkarsın, yaşamına nasıl başlarsın? Bu akı-
şa sanat ne zaman ve nasıl girer?

— Bir zamanlar dünyanın en erken kalkan ozanlarındandım. Saat beşte kalkardım, hemen de masamın başına geçerdim. Sekize değin çalışıp sonra işime giderdim. Şimdi vaktim bol, yedide, en geç sekizde kalkıyorum. Yüzümü yıkayıp Yakup Kadri gibi sokağa çıkacakmış gibi değil, evde kalacakmış gibi giyinirim. Çaydanlığı ocağa koyar, çay oluncaya değin jimnastik yaparım. Vücudumu severim. Şişmanlık insandıışıymış gibi gelir bana. Bu yüzden vücudum için gerekli herşeyi yaparım, masanın başına bütün üyelerimi uyardırmış ve uyum içinde olarak otururum. *'Kasların da birlikte şenlik yapmadığı hiçbir düşünceye güvenmemeli'* diyen Nietzsche gibiyim bu konuda. Kahvaltım çoğu zaman yoğurttur, şimdilerde üstüne bal atıyorum. Bir bardak da soğuk süt. Bundan sonra çayı yanıma alıp masanın başına geçerim. Elim ilkin pipolarıma uzanır, sonra da kalem kâğıda. Sabahlara ve pipolara dünyada hiç bir şeyi değişmem. Genel olarak sabahları yazarım çünkü. Pipo esin perim gibidir benim, onları, kalemlerimi açıp sıralar gibi, temizler yanıbaşına koyarım. Büyük bir pipocu sayılmam, yıllardır pipo içerim, ama hâlâ dünya kadar kibrit harcarım. Saat bire kadar çalışırım. Bu arada adaçayı, mersin, kiraz sapı, kahve, ıtır, bunlardan hangisini canım çekerse onu yapıp içerim. Pipo fazla gelmeye başlayınca, yine her zaman yanıbaşımda bulundurduğum şeker, çiklet gibi şeyleri emip çiğnerim. Öğlenleri ince bir dilim ekmek, biftikle ıspanak ya da pazı haşlayıp yerim. Bunlardan bıktığım zamanlarsa çılbrı ya da zeytinyağlı yemekler yapıp yerim. Yemekten sonra en çok on beş dakika, bilemediniz yarım saat uyurum. Yüzyıl uyumu-

şum gibi kalkarım. Öğleden sonra genel olarak yazma işim durur. Çoğu bunu isteyerek yaparım. Coşkuyu, kıvançları bir yerde kesmek gerekir gibi gelir bana. Us öğleden sonra dururmuş gibi. Elbette bu her zaman böyle değildir. Kimi şiirler gece gündüz dinlenmeden sürdürürler kendilerini. Ama kesmeyi severim ben. Sabahlara inanırım daha çok. Onları bu yüzden hiçbir şeye değişmem. Okurum öğleden sonraları. Genellikle de başladığım şiiri ertesi gün sürdürecektik şeyleri bulur okurum. Bir hazırlık çalışmasıdır bu ertesi sabaha. Ya da yazdığım şiirle hiç ilgisi bulunmayan şeyler okurum. Çoğu Türkçe'nin tadıyla yıkanmak için. Aşıkpaşa, Evliya Çelebi, Kâtip Çelebi'yi çok severim. Böyle tadlarla yıkandıktan sonra, sık sık başka ırmaklara atarım kendimi, onlarla yıkarım içimi, böyle yaptıkça da daha bir kendim olurum. Uzun zamandır Fransız ozanları artık pek ilgilendirmiyor beni. Çoğu yeni Amerikan, İngiliz ozanlarını okuyordum. Yazmakta olduğum şiirin laboratuvar çalışması çok değişik alanlara sürükler beni. *Berk Sözlüğü*'yse bu ve örneğin patatesi yazacaksam, patates üstüne kitaplar toplamakla geçer vaktim. Hünnapsa, bir tabak hünnap bulup masaya, önüme koymakla. Canım yazmak ya da okumak istemiyorsa, Red Kit'lerimi açarım. Bayılırım Red Kit okumaya. Akşama doğru kendimi sokaklara atarım, erken dönersem okumayı sürdürürüm, dışarda bir şey yememişsem, kendime bir tarhana çorbası yapar, içer yatarım. Hepsi bu.

— *Sanatla uğraşmadığın zamanların dışında ne var?*

— İstanbul'da değil de Halikarnassos'taysam, Gökova'ya çıkmak var; balıkçılarla geceleri balığa gidip sabahları dönmek var; köyleri görmek, Torba koyuna yürümek; kahvelerde insanlarla konuşmak; dağlara, tepelere çıkmak var. Dağlar, tepeler, su yolları, bitkiler, böcekler, kuşlar beni çok ilgilendirmiştir. Adını andığım bir tepeyi, bir koyu, bir suyu, bir dağı gidip görmedikçe, ortak bir yaşama kurmadıkça kolay kolay sokmam şiirime. Pek ısınmam o sözcüklere, bir iğretlilik bulurum. Coğrafya, yöre beni çok ilgilendirdiği için yaşadığım yeri eni konu bilmek isterim. Bir gün bir şiire girer diye mi? Bilemem pek bunu. Ama bu böyle olur bende. Yabancı bir yerdeysem, ilkin mahallemi öğrenmekle başlarım işe. Halikarnassos'ta ilkin insanlarla başlayan ilgim, sonra yöreye döndü. Doğayı okumaya başladım. Kurdu kuşu, bitkisi coğrafyasıyla doğayı okumak. Sonra uzun süre oturduğum Girit evinin onarımla uğraştım. Kimi zaman bir işçi, kimi zaman da bir usta gibi. Bir de Halikarnassos'un pazarlarına bayılırım. Türlü otlar, peynirler, zeytinler alıp taşırım eve. Halikarnassos'un kırk türlü otunun adlarını, nasıl pişirildiklerini öğrenmek isterim. Evin badanasını kendim yaparım, gerenini kendim dökерdim. Balıkları öğrenirim. İstanbul'daysam, İstanbul adlı bin

sayfalık kitap var demektir elimde: insanları, doğası, coğrafyası öğrenilecek. Bilmediğim semtleri, mahalleleri, sokakları dolaşırım. Eski sokaklar, eski evler beni eni konu ilgilendirir. Sonra kiliseler, yazıtlar, çeşmeler, camiler, alanlar, kuleler, surlar, küçük insanların çalıştığı işyerleri ve Pera. İstanbul benim için daha çok Pera'dır, çok sıkıldım mı Pera'nın sokaklarına vururum kendimi, hiçbir şeyimi kalmaz. Benim asıl arkadaşım İstanbul'dur. Dünyada gördüğüm kentler içinde tarihin en ağır bastığı kenttir İstanbul. Şiirimin ana konusu. Yıllardır İstanbul üstüne kitap toplarım; dedim ya, bin sayfalık koca bir kitaptır İstanbul, her sayfası, her satırı üstünde durulacak, hiç eskimeyecek bir kitap. Öte yandan, Evliya Çelebi'yi, Yahya Kemal'i, Abdülhak Şinasi Hisar'ı, Ahmet Rasim'i, Sait Faik'i bir yana bırakırsak yazınımıza girmiş sayılmaz İstanbul. Ahmet Hamdi: *İstanbul'suz Türklüğü anlamak mümkün değildir*, der. Bence, İstanbul üstüne bundan daha önemli söz edilmemiştir.

Sonra resim de büyük tutkularımdan biridir benim. Gerçi resim yapmak için, böyle bir niyetle oturduğum olmamıştır hiç, ama büyük bir tutkudur bu bende. Kendimden kurtulmak, dağıtmak kendimi. Resim yaparken korkunç mutlu olurum. Şiir yazmadığım zaman işte bunları yaparım diyeceğim, ama pek doğru değildir bu. Nedeni de ben bir denize, bir ormana, bir sokağa, bir kente, bir kuşa, bir böceğe, bir insana, insan yüzüne, kısaca bu dünyaya şiirin dışında; yani sokaktan geçen bir insana insan olarak; kokladığım bir güle gül olarak; dolaştığım bir sokağa sokak olarak; elimde sıkıp bıraktığım bir limona limon olarak bakamam. Bu yüzden de cehennemin ta kendisidir yazmak benim için. Bir pencereye, bir eve, bir sokağa, bir çiçeğe bakıyorsam; bir kitabı okuyorsam; bir mitingi izliyorsam; bir bakırcı dükkânına bakıyorsam; çalışan insanları seyreliyorsam; Üsküdar'ı, Pera'yı görmeye gidiyorsam, hep bir gün şiirime girerler diye bakıyor, elime alıyor, kokluyor, sıkıyorumdur. Başka bir yaşama yoktur benim için. Sıkıntının ta kendisi diye bakabilirsiniz bana. Bütün bunlardan kurtulmaksa, yani bir elmaya elma olarak, bir yüze yüz olarak bakmak ancak yazdıktan, yani öldürdükten sonradır.

— *Bildiğim kadarıyla çok okuyan, sanat olaylarını yakından izleyen bir ozansın. Bütün bunları neden katıyorsun yaşamına?*

— Çocukluğum yoksulluk içinde geçti, çocukluk arkadaşlarımsa hep zengin çocuklarıydı; onlara hem kızar, hem imrenirdim. Ama elimden bir şey gelmezdi, salt onlar gibi giyinmek için orda burda çalışır, onlar gibi görünmeye özenirdim. Bu yoksulluk, bu imrenme Yüksek Okula değin sürdü. Öylesine hıncılı yetiştim ki, Öğretmen Okulu mezunlarını Üniversite'ye almıyorlar diye önünden her ge-

çişimde Üniversite'yi yıkmak, ateşe vermek istedim. Bu hınç sonraları bilgiye, öğrenmeye yöneldi. Dünyanın bütün ozanlarını, yazarlarını, ressamlarını, bestecilerini, yontucularını bilmek, öğrenmek istiyordum. Bunları bilmez, öğrenmezsem şiirimin yarım kalacağı korkusu sardı içimi. Bunun için herşeye sarıldım. Dünyada sanat alanında yeni bir şey varsa, bunu bilmeliyim diyordum. Bu hınç, bu kırgınlık bu öfke yaptı beni böyle.

— Peki, daha başka ne var?

— Başka mı? «Aşklar ki bir çocuğun yüzü gibidir ve hiç büyümemiştir»

ya da :

«Yürüdüm aşkların üstüne aldım dersimi.»

yeni ankara yayınevi sunar:

virginia woolf

mrs dalloway

roman / çeviren: tomris uyar / 20 lira

Genel dağıtım : Cem - may

BİR "KONUŞMA ŞİİRİ"

GÜRKAL AYLAN

AKŞAMLARI ÇOK KONUŞURUZ

(Yaşantıları basit, alçakgönüllü bir karı kocanın sevgilerini dile getiren bir lirik. Zaman olarak akşamı, akşamın en şiirsel yanını seçmiş. Dönen çobanlar, evlerine giren çocuklar, başörtülü analar, hazırlanan sofralar, çay muhabbeti ve başka şeyler... Gürkal Aylan'ın sokakta derlediği «akşamları çok konuşuruz» sözü şiire hem ad, hem konu olmuş...)

Yorgundur gündüz
yorgun ve ürkek
bir atmacanın gözleri gibi,
sığırtmaçların değneğine takılan
akşamı bekleriz
çocukların türkü kestiği
anaların pencere camlarını
gözlük diye kullandığı
süt güğümlerinin tıngırdadığı
evcilerin dualarla uğurlandığı
kırmızı perdelerin çekildiği
akşamı bekleriz
akşamlarda buluşuruz

yorgundur gündüz
senin kalın damarlı ellerin gibi
gün boyu torna tezgâhını okşayan
çapağın ve yağın
burgu ve gürültünün
şiiirini yazan
boynunun terini silen
kalın damarlı ellerin gibi,
yorgundur gündüz
akşamı bekleriz
akşamlarda buluşuruz

yüreğimin çalkantısıdır
sana kurduğum sofra
çiçek tazeliğinde bir bakış
güvercin yumuşaklığındaki öpüş
tütünlü dudaklarından,
şarap lekeleriyle güzelleşen
kavuniçi örtüler üstünde
kaşıklarız tarhanayı

çayımızı ince bardaklardan içeriz
yüzün gibi uzar gider cigaralar
ocağı bir sevgili
sözcükleri sabırsız kılan
bakımsız yüzleri, renksiz dudakları
kocaman yürekli bedenleri canlandıran
akşamları bekleriz
akşamlarda buluşuruz

kuşmak sevişmesidir yüreklerin
akşamları çok konuşuruz

AHMET İNAM

Yazı üstüne söyleyeceklerimi antropologlar, dilbilimciler, bilgi toplumbilimcileri, filozoflar söylemiş olabilirler. «Yazı» onların da konusu. Ama, ben bu yazımda onların ne dediğiyle doğrudan ilgilenmiyorum. Baştan beri denemeyi aramaktayım. «Yazı» yazısı bu aramalardan biri olmalı.

Yazı beynin kendini eşyaya kakmasıdır. Eşyaya izdüşürmesidir. Düşünce simgelerle tutunmazsa akıcı olamaz, sağlam olamaz, tutarlılığını zor kazanır. O yüzden örneğin matematikte, kâğıt kalem olmadan (deha değilsek) sorun çözümlemelerine pek girişmeyiz. Öyleyse, yazı düşüncenin yürüdüğü, koştuğu, uçtuğu ya da tökezlediği bir yoldur. Bir yerde düşüncenin hamalıdır. Göstergesidir. Düşünce paketidir.

İmler olduğu için yazı oldu. İlkel insan mağarasını bulmak için yollara imler koydu. Ağaçlara, taşlara çizikler attı. Taşları üstüste yığı. İnsan önce imlerle yolunu buldu. Yaşayışına kolaylık getirdi. Başkalarıyla bağ kurdu. İm, insanın doğaya egemenliğine ivme verdi. İmle doğayı daha çabuk tanıdı. Onun resmini yaptı. Taslağını çizdi. İnsan imle doğayı anlamlandırdı. Düşüncelerini, tasarımlarını dışlaştırdı. Kendini kendi dışında gördü.

İşte yazı imlerden birisidir, belki en önemlisidir.

Öyle görünüyor ki, yazmadan önce insan bir süre konuştu. Yazmaya başlayınca konuşması gelişti. Daha ayrıntılı, daha düzenli oldu. Söz kurumlaştı, yazı oldu. Kavramlar gelişti. Düşüncesi yazıyla bilendi insanın. Yazıyla tırnaklarını doğaya geçirdi. Kültürü belirgin oldu. Daha kolay aktarılır oldu. Yazarak dünyayı değiştirme, silahla değiştirmenin yanında, karşısında yer aldı.

Dünya saptandı. Kafasındakileri, kafasındaki doğayı, kendisini,

yine doğaya kazıdı. Yazıyla unutmadı. Eskiye taşıdı. Geçmişle bağını kurdu. Zamanı genişletti. Zamana boyut kattı. Yalnız şimdide şimdiyi yaşamadı. Şimdide geçmişi yaşadı. Şimdide başka şimdiler yaşadı. Çünkü, okudu. Okurken zamanın yeni boyutlarına gitti. Okuduğu (nesnel şimdi) onu geçmişe, başka şimdilere çekti. Ufku genişledi. Yazdı. Haber saldı. Anlaştı. Anlaşamadı. Döğüştü. Yazı insanın tanığı oldu.

Yazı, taşta, deri üzerinde, tabletlerde, onu okuyabilen insanları aradı. Yazı eksiktir. Ancak okuyanla vardır. İnsanın yedek beyni, dünyası oldu. Duygulandı. Kazıdı. Düşündü. Kazıdı. Dünyanın kabuğu yazıyla değışti.

Yazıyla yalan söyledi. Söyleyemedi. Yazı orada, herkes içindi. Yazı okuyanı değil, okuyanları gerektirirdi. Toplumda çimento oldu. Bireyleri geçmiş ve gelecekleriyle sarıp sarmaladı. İnsan yaşayışına derin ayrıntılar kattı. İnsanı bağladı. İmzalarla döndü dünya.

Tüyler, divitler, kalemler, yazı makinaları, fırçalar. . Yazı aracını buldu. Eşyasına oturdu. İnsan yazılandı.

Yazıyla yolunu bulduydu. Yazıyla kendi dışına çıktıydı. Yazıyla yabancılaştı da. Yazıda dondu insan. Katipleşti. Gözlük taktı. Okudu, okudu, kitap ve kağıtlara böcek oldu. Yazıyla yaşamı dondurdu. Bu yaşayışı yedi sonra. Yaşama konservelerini. Tıkızlaştı. Yazılandı. Yazı, alinyazısı oldu. Yazının parmaklıkları arasından baktı.

Süsledi yazıyı. Tezhip. Yıldızlı Kur'anlara ömrünü verenler oldu. Doğuda yazı duvarlara asıldı. Boyunlara asıldı. Hala asılıyor. Kağıtlara atılan çizikler büyüler yapıldı, yapılıyor.

Yazı, insanla serüvenini yaşadı. Dinler, yazıyla köklerini saldılar insan yaşayışına. Bilim yazıyla büyüdü. İnsan yazıyla dünyaya tırmandı. Kendi mahzenine, geçmişin mahzenine yazıyla indi.

Söz yazıyla gövdesini buldu. Göründü. İz bıraktı. Doğaya aktarıldı. Eşyalaştı. Ayrıntılara kavuştu.

Bir daha söyleyeyim: Yazı yan tutmaz değil. Yazıya düşüncüyü çıktık. Duyguları da. O da duygularımızı düşüncelerimizi belirledi.

Bu çağda, bu kültürde yazı diğer kültür taşıyıcılarının (resim, heykel, filim, radyo...) yanında nasıl belirliyor içinde bulunduğu kültürleri? Yazının yeri ne yaşama biçimimizde?

Bu uçsuz bucaksız soruya ayrıntılarıyla yanıt bulma amacında değilim.

Ben yaşadığını belli bir biçimde yazma tutkusunda olanları kurcalıyorum. Belli bir kültür diliminde yaşayıp, yazıdan geçerek, kanlarına mürekkep karışmış yazarların ardındayım.

Kim bunlar? Bilim adamları mı? Muhasebeciler mi? Matbaacılar mı? Daktilolar mı? Zabıt katipleri mi? Ressamlar mı? Tabelacı-

lar mı? Değil. Yaşadığını yazmak isteyenler. Yaşamakla yetinmeyip, bir de yazmalıyım diyenler. Edebiyatçılar. Yaşadığını düşünenler. Belki bir bölümü. Yazının ardında olanlar. Yazıyla kalmak isteyenler. Yazıya sığınmışlar. Yazıyla dünyayı değiştirmek isteyenler. Yazıdan boynuzlarıyla dünyayı süzenler. Yazıyla seslenenler. Susanlar. Yazıdan dünya kuranlar. Kalemleşmiş insanlar.

Yazıyla önünü görenler. Yazıyla oturup kalkanlar. Yazıya başlarını geçirmiş deve kuşları. Yazıda dünyayı dondurmak isteyenler. Yaşama yağmurunu yazı damlasına toplayıp kâğıda geçirmek isteyenler.

Çağımın mürekkep adamları.

Yazmazsa olmayanlar.

Bütün yazarlar saydıklarım gibi değil. Katipler de var. Yazıyı basamak yapıp, yaşama biçimlerini değiştirmek isteyenler de. Ünlü olmak falan.

Yüzbinlerce yazıp çizen, kendinden izdüşürme çabalayıcıları içinde, güme gidenlerin sayısı çok fazla. Binlerce görmeğe çabalayan göz, kâğıt sepetine atılıyor. Her yazıcı gördüğünü sandığı şey ile yaşar ya da ölür.

Çağımızda, içinde bulunduğum kültürde, yaşamını yazıya bulaşanlar var. Yazıyla yaşayanlar. Yazı daha ölmedi.

Ve dünya, yaşadığını yazıp çizenlerin yüzü suyu hürmetine duruyor.

SOLUK

HALÛK AKER

soludum, ne güzel şey
türkeline baktım durdum

seydo'ya selâm söyleyin
kilimini al ipekle bezemişti
ocağı şöyle böyle tütüyordu
çocukları ne olsa büyüyor
hepsini bıraksın
vaktidir

bir kuş havalanıyor acımızla
tutuşmuş bir yanı gök
dönsün dursun havada
yorgan döşek hazır mı
vaktidir

vaktidir ey göçeri
kuşanmaya yeniden pusatını
başağı okşar gibi
toprağı işler gibi
sana vadedilmiştir

vaktidir çünkü durulmaz
insan olmak hüneri
nice savaşlar vermiştir

soludum, güzel şey
yeni bir dam aktarılıyor sanki

ESKİ ŞİİRLER

•

METİN GÜVEN

eski şiirlerden geriye ne kaldı
ve ne söylenebilir şimdi
çoğalan bir yangından geçerken dünya
geçmiş ve gelecek için ne yazılabilir
ölüm işkence ve zafer haberlerinden başka

(sen ki her doğan gün için
bir kurşun taşırsın ellerinde)

Fakat yine de herşeyin olağan bir gelişimi
var
örneğin ne zaman seni etkilemedi
gerdeğe girer gibi
toprağa giren insanların onuru
ve kalbine sakladığın
o büyük acılar
ne var ki çaresiz kalırmısın
temmuzda bile başına yağsa kar.

MUZAFFER BUYRUKÇU

Günlerin Köpüğü'nü kitaplığa koydum. İlginç durumlarla, aklımın kıyısından geçirmediğim, ancak okurken düşündüğüm yaşam parçalarıyla dokunmuştu. Ayrıntıların betimlemeleri, iç evrenlerdeki, bilinç altlarındaki karmaşanın yansıtılışı, usta işiydi. Gerçeküstü imgelerle bir sihirbaz gibi oynuyordu yazar. Çılgınlığın sınırlarını zorlayıp, çılgınlıktaki düşsel devinimlerden ölçülü biçili, düzenin egemen olduğu anlara inerek oluşturduğu senfonik bir şiiri, ruhların derinlerine kazmayı başaran büyük bir kafaydı Boris Vian. . On beş gün önce Zafer Çarşısından *Prut Seferi ve Barış'ı*, *Hayal Olmuş Hakikatler'i*, *Derviş ve Ölüm'ü*, *Pompeinin Son Günleri'ni*, *Bir Yazın Tarihi'ni*, *Henri Troyat'nın Dostoyevski'sini* almış, birkaç gecede *Dostoyevski'nin* romanları kadar ilginç yaşamının hikâyesini bitirmiştim. Korkunç acıların, ezilmelerin, boyun eğmelerin, iniltilerin, onursuzlukların, saf bir onur yaratma savaşımının, bütün kötü koşullara karşın ayakta durmaya çalışan zavallıların çığlıklarının sergilendiği bir galeriydi bu kitap. Bunalmıştım; darmadağın bir duygu ve zihin perişanlığının baskısı altında kamburlaşmıştım Dostoyevski'nin insan denen cehennemi didik didik etmesini, harmanlamasını; kendi varlığındaki parçaların bütüne, bütünün parçalara ulaşmasını izlerken. Yapıtlarının tohumlarını, çocuklarını ve onları büyüten zamanın her çağda raslanmayacak cömertçe tutumunu saptamıştım. İncil, hapishane, huzursuzluk, düşünkleşme ve yeryüzü bataklığının diplerinde sürünen her şeyden yoksun kişilerin dramı, Dostoyevski'nin tükenmez malzeme depolarıydı. Yepyeni bir insanlık, yepyeni bir dünya yaratma amacını güden İncil'deki ilkelerin, yerine göre sert ve yumuşak buyrukların, öğütlerin yaşama aktarılırken yapılan uygulama yanlışlarının meydana getirdiği kaos, bütün ömrünce uğraştırmıştı Dostoyevski'yi. Modern,

çağın gereklerini karşılayan yeni bir İncil oluşturma zeminini araştırmıştı. Acılar peygamberiydi...

Çıktım evden. Hızlı gidişinden ürktüğüm, ölümü, ölüm kaygılarını içimde kaynaştıran bir minibüse attım kendimi. Toz, tütün, ilkelik ve cehalet kokuyordu yolcular. Konuşmalarındaki öz, küçük büyük çıkar hesaplarıyla, vahşi tutkularla, öçlerle ilgiliydi. Yüce ereklere yönelik bir düşünce kırıntısına rastlasaydım, bencilliğin daracık alanından sıyrılma çabasının ipuçlarını yakalayabilseydim, toplumsallaşmanın kıpırdamalarını sezseydim (*yarın her şey düzelecek*) sözlerine olan inancım pekişecek, iyimserliğim çoğalacaktı. Ama güncel sorunlarla öylesine sıkıştırılmışlardı ki ne bireyi oldukları toplumdaki kendilerine arka arkaya çağrılar çıkartan fokurdamaların ne de evrendeki akıl durduran değişimlerin farkındaydılar... Acıdım hepsine. Umudumu kestim. Karamsarlığım taşlaştı. «Umut umutsuzluktur.» diyen Halil İbrahim Bahar'ı anımsadım. Hayır, hayır, bunlar, *yarın*'ı kuracak güçler değildi. Dışındaydı körpe, atılgan, dinamik canlılar, yapıcı eller... Ulus'ta indim. Maliye Bakanlığı'nın yüksek tavanlı sessiz koridorlarından milyarlarca liranın sesini ve görüntülerini hayal ederek geçtim, Cemal Süreya'nın odasına girdim. Cemal Süreya, kalın bir kitabı karıştırıyordu. «Oooo.» dedi kalkarken, gülümsedi, elini uzattı.

«Gidiyor muyuz?» dedim.

«Beş dakika dur, bir kahve iç.» dedi iri kirpikli gözlerini açıp kapadı, zile bastı, eşikte beliren odacıya, «Bir orta şekerli, bir bardak da su.» dedim.

«Ne yapıyorsun?»

«Kitap okuyorum, düşünüyorum, yazı yazıyorum.» dedim.

«Hiç aksatmadan sürdür. En verimli dönemdesin.» dedi.

«Aklıma bir şeyler takıldı Cemal, bazı yazarlar yarattıkları kişileri sevmiyorlar, saygı duymuyorlar, alay ediyorlar... Öyle bir yazar ne kadar yetenekli olursa olsun yapıtları eksiktir.» dedim.

«Bence de öyle.» dedi Cemal Süreya. «Yazar kişilerine tutkuyla bağlı olmalıdır, hayranlık duymalıdır, hatta savunmalıdır. Kötü bir karakteri bile sevmelidir diyorum. Sevmezse, nefret ederse, o karakterin iç ve dış portresini tamamlayamaz.»

«Ama çokları kendi yaşamlarındaki gibi davranıyorlar yapıtlarındakilere.»

«Yanlı.» dedi, «Dış dünyadaki tavırla yapıttaki tavır aynı olmaz. İkinin ilişkilerini birbirine karıştırmamak gerekir. Yapıtın kuralları, yasaları daha yumuşaktır, daha hoşgörülüdür.»

«Dikkat ettim de geçmiş yıllardan bugüne hep insan sevgisiyle yüklü yazarlar kalmış... ötekiler boğulup gitmiş.» dedim.

«Bundan sonra da böyle olacaktır.» dedi, «Çünkü nefret, sevgisizlik insanların lânetlediği, varlıklarının uzağında tuttukları, yok etmek için uğraştıkları duygulardır.»

«Evet, ölümsüz olan sevgi ve sevgiye hizmet edenler, onu yüceltmek için çabalıyanlardır.» dedim.

Cemal Süreya'ya çay, bana kahve geldi.

«Sanat, sanatçılık çok zordur Muza, biliyorsun. Bu yüzden büyük, evrene yeni bir öz, yeni bir üslup getiren azdır. Neden böyledir? Şundan: Yıllarca kendini, yani bütün insanlığı temsil edeni izleyeceksin, gözlemleyeceksin, inceliyeceksin, araştıracaksın, kısıklırak yakalıyacaksın, sonra da oturup değişik anlayışların hamuruyla yoğuracaksın.» dedi, çayını yudumladı. Bitirince çantasını kapattı, paltonunu giydi.

«Bu iş kendini adamadan başarılmaz.» dedim.

«Adamak yetmez, kurban edeceksin.» dedi Cemal Süreya.

Ali Püsküllüoğlu'na telefon edip Yayın Kongresinin yapıldığı yeri öğrendik.

Cadde vıcık vıcıktı. Bir haftadır aralıksız yağan yağmur pis pis çiseliyordu. Gökyüzü ve Ankara; koyu kurşuniye çalan ama kurşiniyi de aşan sıkıntılı bir renkle kaplıydı. Her şey ıslak, üşütücüydü. Güzel yüzler kasvetliydi, paniğe kapılmıştı; çirkinler ise korkunçlaşmış, masallardaki görevlerini sırtlayıp Ankara'yı arşınlamaya koyulmuşlardı. Ama yalnızdılar, zavallıydılar. Evler, apartmanlar terkedilmiş gibiydi. İki araç değiştirerek Maltepe'de indik, Fen Fakültesine kadar yürüyecektik. Asfaltta kayan otoların sert lastikleri cızırdıyor, milyarlarca çamur zerresini yerden kaldırıp fırlatıyordu.

Birden ilkbaharı anımsadım, belleğimde istiflenmiş görüntüler bütün canlılıklarıyla belirdi. Yenimahalle'nin yeşil bir örtüye bürünmüş büyük arsalarında bağrışa çağrışa uçurtma uçuruyordu çocuklar. Gökyüzünün bulutsuz maviliğinde uzun kâğıt kuyruklar hışırdıyor, baş sallıyorlardı. Bu halleriyle, kaygan kitleden henüz ayrılmış siyah kurbağa yavrularını andırıyorlardı. Ilık Mayıs rüzgârının esintisi çiçek kokuyor, kelebekler çift uçuyordu. Kanım kaynıyordu. Deliren isteklerim ete, neşeye, ıslıklara, kahkahalara, yaşamın ölümsüz kut-sallığına sürüklüyordu. «Bir yaz gelse.» dedim.

«Ankara'da bir ay sonra yaz başlar.» dedi Cemal Süreya.

«Gençlik Parkına gideceğim Nisan'da. Sabahtan karanlık basana kadar oturacağım. Güneşin sıcaklığını duymak, vücudumun tepkilerini saptamak istiyorum.»

«Yaz renkli bir mevsimdir ama insana düşmandır.» dedi Cemal Süreya.

«Niye?»

«Rahatsız eder.»

«Kış ta öyle değil mi?»

«Kış bilgedir. Yazın yaptıklarından özür diler, yaratıcılığı kışkırtır.»

«Dün gece müthiş bir rüya gördüm, hâlâ etkisindeyim.» dedim, «Hz. Ali'yle beraberdim.»

Yüzüme baktı, «İlginç.» dedi.

«İnsan şeklinde mezarların bulunduğu bir yerden geçiyordum. Mezarların üstündeki adamların, kadınların gövdeleri taşıtı ama canlıydılar, uykuya yatmışlardı. Yorgun, umutsuz gibiydiler; Hz. Ali gelince kalkacaklardı. Mezarlığın giriş kapısında Hz. Ali'nin yüksek, güneşin altında sarı sarı parlıyan bir anıtı vardı ve Hz. Ali, anıtın bodrumundaki serin bir odada sarıklı bir grupla konuşuyordu. - Geldim - dedim. - Bekliyordum, ama geç kaldın. - dedi, siyah sakalını sıvazladı, yaprak yeşili gözlerine boşlukta döne döne sıçrayan ılık su damlacıklarından bir avuç sürdü, - Şimdi dünyada olan her şeyi göreceğim. - dedi. Heykelleşmiş ölümler, hep birden doğruluyor, dua gibi bir şeyler mırıldanıyor, Hz. Ali'nin ellerini öpüyor, ağlıyor, bir adım uzaklaşınca mezarlarına giriyorlardı. Hz. Ali, sol omuzumu tuttu, - Ben akşama döneceğim, sen burdan ayrılma, film çevirmeye gelecekle. - dedi, gitti. Hemen bitişikteki başka bir Osmanlı mezarlığında sürmeli gözlü, kaytan bıyıklı, kavuklu, kısa donlu, karınca belli Yeniçeriler, karşılıklı savaş talimi yapıyor, bu arada birbirlerine güldürücü hikâyeler anlatıyorlardı. Metin Erksan, - Kâğıttan kılıç olur mu yahu, seyirciler söver bize. - diye bağırıyordu. Hz. Ali, çelik zırhlara bürünmüş olarak göründü, iki eliyle kabzasından kavradığı uzun bir şövalye kılıcını sallamaya, havada daireler çizmeye başladı. Mezar taşlarının tepelerindeki insan başları kopup yuvarlanıyor, bu başları Kuyucu Murat Paşa eteğine dolduruyordu. Metin Erksan'ı bir ağacın çatalına oturttu Hz. Ali, - Öyle film çevrilmez. - dedi, sokak fotoğrafçılarının ayaklı makinelerine benziyen bir makinanin üzerine eğildi, bana başıyla işaret etti. - Sular soğumadan git, ayaklarını yıka da yaraların iyileşsin. - Bir düzlükteydim. Binbir çiçeğin ve otun yüzdüğü, görünmeyen ağızların acıklı şarkılar söyledikleri sıcak bir su birikintisine soktum çıplak ayaklarımı. Metin Erksan, koluma girdi, - Hadi gel, sıra sende. - dedi. Gittim. O minyatür giysilerini geçirdim sırtıma ve poz verdim. - Böyle iyi mi? - dedim. Sonra uyandım...»

«Çok enteresan azizim.» dedi Cemal Süreya, biraz düşündü, «Senin bilinç altın karmakarışık.»

«Öyle. O karışıklık daha da artacak.» dedim.

Gülümsedi, bir cigara yaktı, «Sen, benim, altı yaşındayken Cihangir'in tek şerefeli camisinde ezan okuduğumu, cemaate namaz

kıldırđımı, rüyamda her gece Tanrı'yı, Peygamberleri ve Hızır'ı gördüğümü biliyor musun?» dedi.

«Hayır.» dedim, başımı salladım.

«Dinle öyleyse. Bu bana çok etki yapmış bir düştür. Altı yaşımdaydım. Gene bir gece Hızır'ı gördüm. - Sen elma yiyeceksin. - dedi. Sabah oldu, elma yedim. Ertesi gece, - Başın ağrıyacak. - dedi, - Yarın Kabataş iskelesine gel, seninle konuşacağım. - Uyanınca başım ağrımaya başladı. İskeleye gittim. Merak içindeydim, gelecek miydi? Bir saat kadar sonra Hızır'ı andıran beyaz sakallı ihtiyar bir adam çıktı vapurdan. Gözğöze geldik. Hep bana bakıyordu. Ama korktuğum için yanına yaklaşamadım. Evdekilere her gece gördüğüm düşleri anlattığımdan dönüşümü heyecanla bekliyorlardı. Sordular. - Hızır serçe parmağıını tuttu. - dedim.»

«Hem açıklanır hem açıklanmaz bir şey.» dedim. «Sen o günlerde Tanrı'dan bir takım dileklerde bulunuyor muydun?»

«Bulunuyordum. Sahip olmadığım her şeyi istiyordum.» dedi.

«Tamam işte. Hızır, istekleri gerçekleştiren bir gücün simgesi ya...»

«Belki. Ama o iskeledeki adam kimdi?» dedi.

«Açıklanmaz dediğim bu...»

«Hâlâ bir gizler tabakasıyla örtülü insanların hayatı.» dedi.

«Gizler tükenecek bir gün. İnsanlar binlerce yıllık tutsaklıktan soyunacak.» dedim.

Karşılık vermedi Cemal Süreya.

Ayakkabılarımız, paçalarımız bir köy yolundaymışız gibi çamurlandı. Rasladığımız öğrenci topluluklarına Kongre salonunu so- ruyor ama dolambaçlı cevaplar alıyorduk. Cemal Süreya'yla içten-liğimizi sıcaklaştıran, arkadaşlığımızı güçlendiren seslerle konu-şuyorduk. Bakışlarımız, davranışlarımız gerçek bir sevgi, olağanüstü bir özveriyle doluydu. Yalnız saklamaya çalıştığımız bir hü- zün, za- man zaman gözlerimizi buğulandırıyor, dudaklarımızı titretiyordu. Cemal Süreya'nın İstanbul Darphane Müdürlüğüne atandığını bil- diren kararname, Resmî Gazetede yayımlanmıştı. Bu ayın 12 sinde kentten ayrılacaktı. Havası kirliydi, ciğerler hastalanıyordu, sanat hayatı kısırdı, sular kireçliydi ama bağlıydı Ankara'ya. Kolay bir kentti. Kimle hangi caddede hangi yapıda görüşeceğini, ne söyleye- bileceğini aşağı yukarı kestirebiliyordu. Her yanda anıları vardı, Üni- versite öğretimini burada tamamlamış, buradan Anadolu'nun kıyısına köşesine açılmıştı. Suyun başıydı. Devlet'in en üst kademelerine yük- selebilmek mümkündü. Ama İstanbul'un da kendine özgü avantaj- larını gözden ırak tutmamak gerekiyordu. Tanınma, yayılma fırsatı çoktu. En büyük gazeteler, yayınevleri, dergiler ordaydı. Türk kül- türünün, edebiyatının değışmez merkezidi; yaratıcıyı üretici kılardı.

Kadıköy'de bir ev tutacaktı. Daha önce oluşturduğu çevre dağılmamıştı. Tevfik Akdağ, Ahmet Köksal, Ercüment Uçarı, yabancılığı gidereceklerdi... Gene de ruhunu sızlatan bir acı, bakışlarını sislendiriyor, sesini boğuklaştırıyordu.

«Üç ay sıkıntı çekersin Cemal baba, üç ayı atlattın mı yıllardır İstanbul'daymışsın gibi bir duygu belirir ve kurtarır seni.» dedim.

«O yönden kaygım yok. Gurbetçiyim ben. Trenleri otobüsleri öğrendim. Az ışıklı, kimsesiz küçük kentlere geceyarıları girmesini ve yavaşça yürümesini biliyorum. Yabancılığı yendim, sildim varlığımdan. Sonra bende gittiğim yere hemen uymak, alışmak, orasını benimsemek gibi bir yetenek var. Az önce yaşadığım bir olay ne kadar etkili olursa olsun şipşak sıyrılmanın, başka bir olaya, o anki duruma geçmenin alışkanlığını edindim.» dedi.

«Allah kahretsin, ben hiç beceremem.» dedim. «Bocalar dururum, hastalanırım, en basit şeylerde bile tökezlerim.»

«Aslında kopmak istediğini ileri sürdüğün geçmiş, kopmak istemediğin, uzaklaştıkça gözünde büyüttüğün geçmiştir. Yani, alışkanlıklarını seviyorsun sen.»

«Doğru ama boyuna yakınmama ne demeli?»

«Yakınma değil o Muzo, eleştirme. Dilediğin gibi olmayan sevgiliyi eleştirmeye benziyor. Sende unutma mekanizması iyi çalışmıyor, aksiyor. Ben ise hiç zorlanmadan unuturum ve yeni hayatı duraksamadan ele geçirmeye çalışırım, önemli yerlerine egemenliğimi kurarım.» dedi, sigarasının izmaritini fırlattı.

«Unutabilir misin gerçekten?» dedim.

«Unutmayı geniş anlamda kullanıyorum. İnsan beynine gireni unutamaz ama etkisiz hale getirebilir. Hayatımın yeni yönelişlerini engellemesini önliyorum, oysa sen, tuhaf bir şekilde unutmamak için çırpınıyorsun ve acı üstüne acı icat ediyorsun.»

«Haklısın.» dedim, «Senin davrandığın gibi bir davranabilsem, bir kişiliğimi değiştirebilsem...»

«Zorlayacaksın kendini. Geçmişteki olayların tutsak ettiği adamı bırakıp başka bir adam yaratacaksın. Değişmeyi yorulmadan inceleyeceksin.» dedi Cemal Süreya. Sağa saptık bir yapıyı kıvrılır kıvrılmaz. Kaldırımdaki cıvık ve tahin rengi çamura rahmet okutacak bir çamur deryasına gömüldük. Uzun saçlarının düzeni bozulmuş, okullardaki çarpışmalarla, eğitim dengesizlikleriyle sınırları tel gibi gerilmiş öğrenciler geliyordu. «Gençler de gülemiyorlar artık.» dedim, «Biz, onların yaşındayken sefalet içinde yüzdüğümüz halde gülüyorduk ve o henüz sorumluluğun S sini bilmediğimiz dünyada, doludizgin koşuyorduk.»

«Ama bunlar sorumluluklarının bilincinde. Sadece kişisel değil, toplumsal sorunlara da eğiliyorlar, çare arıyorlar, sınıfsal bir savaşın içindeler. Gençlerimiz, babalarından, abilerinden daha yaşlı ben-ce. Düşünen kişi, acı çeken kişidir. Acı çeken de gülümseyemez.»

«Aynen katılıyorum.» dedim, «Biz delikanlılığımızda düşünce kavramından çok uzaklardaydık. Başkaları düşünüyorlardı bizim adımıza ve biz onlara boyun eğiyorduk.»

«Milletimizin yarısından çoğu düşünemiyor, onun yerine başkaları düşünüyor. Kendi için düşünemiyen, başkasının düşüncesiyle kendi düşüncesini tartışmayan kişi özgür değildir.»

Kongre salonuna vardık sonunda. Öğretmen okulundaydı. Camlı bir kapıdan süzüldük içeriye. Sıcaklık yüzümüzü yaladı ve kasılmış hatlarımızı gevşetti. Soldaki vestiyerin çengellerine rengarenk mantolar, paltolar asılmıştı... bazılarının tüyleri arasındaki henüz kurumamış ya da kumaştaki genel ıslaklığa karışmamış billur damlalar parıldıyordu. Şemsiyeler, çantalar, fötr şapkalar rafa konmuştu. Vestiyer bir bölmeyle ayrılmıştı salondan ve birbuçuk metre genişliğindeki formikayla kaplı duvar, Amerikan barı izlenimini uyandırıyor. Birbirinden güzel, birbirinden sevimli, cana yakın kızlar büyük bir saygıyla hizmet ediyorlardı çağrılılara.

Bekleme salonuydu burası. Gelişigüzel serpiştirilmiş koltuklarda oturup cigaralarını tüttürenler, çay, cigara içenler, bitişikteki Kongre salonunda alınan kararları, komisyonların oluşmasını tartışanlar, kongrenin kulisini meydana getiriyorlardı. Ayaktakiler kümeleşmişlerdi. Birkaç dakika sonra gidecekmiş gibi çantalarını ellerinde tutan Emin Özdemir ve Adnan Binyazar'la selâmlaştık. Necati Cumalı, Adnan Özyalçiner, Bekir Yıldız, Mazhar Leventoğlu, yüzlerinde, kendilerini sinirlendiren bir olayın izleriyle çıktılar kongreden. Renkli gözlük takan Bekir Yıldız'la Adnan Özyalçiner, ötekilerden daha öfkeliydiler, yüksek ve alçak seslerle konuşuyor, sık sık tekrarladıkları el-kol hareketleriyle -birilerini- suçluyorlardı. Bekir Yıldız'ın (Halk Kitaplıkları)'na sokulması yasaklanan kitaplar hakkında yaptığı konuşma beğenilmiş, alkış toplamıştı. Cerbezeli, tatlı dilli, her zaman başına üşüşen küçük bir topluluğa bir şeyler anlatırken gördüğüm Balkanlı hemşerim Necati Cumalı'nın kumral saçlarına düşen aklar artmıştı; akların çevrelediği kahverengi yüzü rüzgâr karışımı dağ güneşinde yanmış gibi duruyordu. Şu anda renkli bir fotoğrafı çekilseydi şimdiye kadar çektiirdiği fotoğrafların en anlamlısı, en güzeli ve baktıkça hayatın özüne götüreni olabilirdi. Konuşuyor, deviniyor, şakalaşıyor, herkesin belleğinde unutulmaz bir Necati Cumalı portresi çiziyordu. Biraz kilo alan Fakir Baykurt, sanki kendisine «Şişmanlamışsın.» dememi engellemek istercesine «Şişmanlamış-

sın Buyrukçu.» dedi, koluma girdi. Bir iki adım yürüdük öne eğdiğimiz başlarımızı birbirimize yaklaştırarak. Korkunç bir duruma tanık olmuşcasına açılan ve öyle kalan iri gözleri; boyuna beyninde barınacak yer arayıp bulamıyan zekâ kıvılcımlarını dışarıya atıyor, bakışları bu kıvılcımları sergiliyordu hızlı anaforlarla. «Yeryüzünde dikili ağacım, bir avuç toprağım, bir evim yok Fakir.» dedim, «Hiç değilse şişmanlıyarak sahip olmadığım şeyleri gizliyor ve yanıltıyorum milleti.»

Güldü Fakir Baykurt, «Peki öyle olsun.» dedi, «Ne yapıyorsun?», «Yazıyorum.» dedim.

«Yahu sen önemli bir adamsın ama bir türlü Türkiye çapında üne kavuşamadın, neden?» dedi Fakir Baykurt.

«Bir gün o da olur Fakircim. Rahatsız değilim ben.» dedim, «Bazı kimseler, şans yardım eder, birdenbire, bazı kimseler de yavaş yavaş, gürültüsüz patırdısız ulaşır amacına. Öyle değil mi?»

«Haklısın.» dedi.

Yanağından öptüm, «Sevgili Fakir, daima Molla Kasım'lar gelecek.» dedim.

«İyi ama bugünle diyalog kurmak lâzım.» dedi.

«Kimbilir, belki de beceremiyorum.» dedim.

Dursun Akçam, Talip Apaydın, dün akşam Cemal Süreya'nın televizyondaki konuşmasına değindiler. Mehmet Kaplan, hem iyi konuşamıyor, hem de bir edebiyat adamına aykırı düşecek bir biçimde konuyu temelinden saptırmaya çalışıyor, hiç ilişkisi yokken program dışı konulara atlıyordu. Sözcük dağarcığı yoksuldu. Kültürünün yüzeyselliğini saklamak için bir takım oyunlara başvuruyor, zihnin akrobatik, yani gözboyayan, yani uyutan hareketlerine sığınıyordu. Neydi o diline sakız ettiği ve dinleyicileri öğürttüğü - Bir mermeri işler gibi - sözleri?

Cemal Süreya, altın paralarda kabartması bulunan bir İmparator gibiydi. Kendinden emin, vakur... (Hayatı hakikiye sahneleri)nin pek çok kısmında «Dünyayı bu kadar ciddiye almaya değmez yahu, gülelim eğlenelim, hoş geçelim.» der gibi bir tavrı olan ama edebiyat ve felsefe konularındaki inatçı çalışmasıyla tanınan, bazı doruktaki gerçekleri çözüp çözdüklerine kendine özgü bir yorum getiren Hilmi Yavuz, karnını en güzel yiyeceklerle doyurmuş bir Sultan rahatlığındaydı. Arada sırada sakalını kaşıyor, sonra yirmi milyon insan tarafından seyredildiğini aklına getirince elini çekiyordu.

«Bu ilk oturum. İlerde düzelir.» dedi Cemal Süreya.

Kısa boylu, kır saçlarını arkaya tarıyan ve yürümüyormuş gibi yürüyen Cevdet Kudret yaklaştı yanımıza. Gülümsedi. Yüzünde bir bilgenin sukuneti vardı. Eflatun Cem Güney'in gözlükleri gibi kalın

camlı ve derecesi yüksek gözlüklerinin arkasındaki küçük gözleri, ilerliyen yaşının durmuş oturmuş bakışlarıyla örtülmüştü. Ellerimizi sıktı, bana değil Cemal Süreya'ya ilgi duyduğunu belirtircesine, (Edebiyat kitaplarına beni almadı. Herhalde önemsemedi ya da bunca gürültülü kalabalıkta beni hatırlamadı ama bakkalına, kasabına duyduğu ilgiyi bana duymadığı bir gerçektir.) Cemal Süreya'nın elini sıktı, «Konuşmanızı beğendim.» dedi.

«Sağol üstad.» dedi Cemal Süreya... bütün insanlar gibi iltifata yenilirdi ve bu iltifata Cevdet Kudret'i gönendiren bir müjdeyle karşılık vermek amacıyla «Gelecek programda sizin *Sokak* kitabınızı tanıtacağız.» sözlerini ekledi.

«Teşekkür ederim.» dedi Cevdet Kudret, sokuldu, pırpıslı bir sesle, kitaptaki bir hikâyeden özellikle söz etmesini rica etti. «Olur üstad.» dedi Cemal Süreya.

Öğretmen adayı kızlar, kocaman alüminyum bir çaydanlıktaki çayı tezgâhın üstüne dizdikleri cam bardaklara boşaltmaya koyuldular. Dumanı tüten çay, bardakları buğulandırdı gargara yapan kişilerin gırtlğından çıkan seslerle ve oraları kabarcıklarla kaplandı. Birer bardak aldık Cemal Süreya'yla. Kongre salonuna girip çıkıyorlardı.

Buraya gelmişken, - biz de girelim - dedik. Kapıyı ittik ve arka sıralardan birine ilistik. Uzun bir masanın arkasında yargıçları andıran ciddi yüzü dört beş yaşlı adam vardı. Bir basamak aşağıdaki kürsüde gözlüklerini takmış Kültür Bakanı Nermin Neftçi, elindeki kâğıdı okuyordu. Marks'ı andıran kocaman sakalıyla Mete Tuncay, önündeki tomara uzun uzun bakıyor, karıştırıyordu. Cahit Külebi, tanımadığımız birine sahnedekileri işaret ederek heyecanla bir şeyler söylüyordu. Sıkıldık konuşmalardan. Usulca kalktık, ses çıkarmamaya çalışarak salona döner dönmez Tahsin Saraç'la burun buruna geldik. Cemal Süreya ile soğuk soğuk selâmlaşp soğuk soğuk tokaştılar. Tahsin Saraç, esmer yüzünde karanın karası gibi bir rengi olan gözleriyle ve soran, mahkûm eden bakışlarla bana bakıyor, kolumu şiddetle sıkıyor, «Hain beni, niye aramıyorsun?» diyordu. Kem küm ettim, «Hastaydım.» dedim. Tahsin Saraç'ın kullandığı - hain - sözcüğünün altında, sadece bizim bildiğimiz bir anlam yatıyordu.

«Ben biraz dolaşacağım.» dedi Cemal Süreya, yönüz uzaklaştı.

Cemal Süreya'nın ayrılmasını onur sorunu yapan Tahsin Saraç, «Ne oluyor buna?» dedi.

«Bilmem.» dedim.

Yanarca dergisinin yayım hazırlıkları ilerlemişti. Coşkuluyduk. İstekliydik. Yepyeni bir dergiyi sunacaktık edebiyatçılara ve edebiyat okurlarına. Cemal Süreya, Tahsin Saraç, Atillâ Özkırmı, ben,

her akşam Rüyam lokantasında, Mülkiyeliler Birliğinde, Bulvar Palasta, Köşem kahvesinde ya da evlerde toplanıyor, saatlerce tasarılarımızı nasıl gerçekleştireceğimizi konuşuyorduk. Bu arada *Yanarca*'nın antetli zarfları, kâğıtları, makbuzları basılmış, abone defterleri satın alınmıştı. Dergi, üç ayda bir çıkacaktı ve on forma olacaktı. Masrafları Tahsin Saraç üstlenecek, Cemal Süreya yönetecekti. Yazı kurulunda Cemal Süreya, Tahsin Saraç, Atillâ Özkırımlı ve ben görev alacaktık ayrıca. Tahsin Saraç'ın aziz dostu büyük şair Fazıl Hüsnü Dağlarca şiir yazarak katkıda bulunacaktı; ilk sayıda Fazıl Hüsnü Dağlarca'yla yapılmış seksen sayfalık bir konuşma sunulacaktı.

Sağdan soldan işitenler, derginin ne zaman yayımlanacağını soruyorlardı. Mektuplar, aboneler, yazılar yağmağa başlamıştı. Hele Mustafa Ekmekçi, Yeni Ortam gazetesinde derginin öneminden ve kadrosundan söz edince ilgi, sevincimizi katmerleştiren bir biçimde artmıştı... Sonra bir gün hava değişiverdi. Yöneticilik gene Cemal Süreya'nın elinde kalacak ama masrafa katılacaktı. Bir sürü tartışma, hesap kitaptan sonra bu konuda da anlaşmışlardı. (Biz Atillâ Özkırımlı'yla durumu dışardan izliyorduk.) Ama tam aş pişmişken Cengiz Bektaş (ki benim ahpabımdır ama Tahsin Saraç, Fazıl Hüsnü Dağlarca ile bir saçayağı teşkil ederler ve her yerde beraberdirler. Güzel bir dostluk. Sevinirim sonsuza kadar sürerse.) beş bin lirayı sayıp «Ben de ortaklığa varım.» demez mi? Cemal Süreya, izin istedi, gece gündüz düşündü ve bir oturumda dört ortaklı bir derginin sağlıklı yönetilemeyeceğini ileri sürdü. Kavgâ, gürültü, derken işler karıştı. Ama ipler kopmadı. Cemal Süreya'nın *Yanarca*'yı yönetmesini kabul etti üç ortak, yalnız Fazıl Hüsnü'nün bir koşulu vardı. Muzaffer Buyrukçu ile Mehmet Kemal dergide görünmeyeceklerdi.

«Aman üstad, nasıl olur? Muzaffer'le Atillâ yazı kurulunda. Herkese de ilân ettik.» dedi Cemal Süreya.

«Ben Muzaffer'in yazı yazmasını istemiyorum.» dedi Fazıl Hüsnü.

«Dilediğim yazara yazı yazdırmazsam dergiyi çıkartmam üstad.» dedi Cemal Süreya.

Benim yüzümden derginin çıkmaması saçma bir şeydi, «Siz üzülmeyin, ben yazmasam da olur.» dedim.

Cemal Süreya, bu davranışı onur sorunu yaptı, «Hayır.» dedi, «İlerde dergi tutunursa bakarsın Fazıl Hüsnü, benim de yazmamı istemez.»

Tek neden ben miydim yoksa başka nedenler mi vardı, bilmiyorum ama can ciğer arkadaşlar gırtlak gırtlığa geldi. Kapaştılar. Kırdılar. Tahsin Saraç, Fazıl Hüsnü, Cengiz Bektaş bir yanda, Cemal

Süreya, Atillâ Özkırmırlı ve ben bir yandaydık. Dergi tasarısı ortaya atılmadan önce yüksek bir düzey tutturan, her an soylu aşamalarla sağlamlaşan dostluğumuzun (Cemal-Tahsin) kanadı derin bir yara almıştı. Biz Atillâ Özkırmırlı'yla arpacı kumrusu gibi düşünüyor, ne yapacağımızı bilemiyorduk. İki arada bir derede kalmıştık... Cemal'le ötekiler arasındaki köprüler uçurulmuştu. Ötekiler tanıdığımızdı ama Tahsin Saraç canciğer arkadaşımızdı. Tahsin Saraç'la ilgilediğimizi öğrenen Cemal Süreya, kızıyor, homurdanıyordu bize. Cemal Süreya'ya yaklaşıp Tahsin Saraç, acımasız bir dille, «Cemal istediği için mi böyle davranıyorsunuz?» diyordu. Zor durumdaydım. İlişkimi ikisiyle de, ikisine ve bana zarar vermeyecek bir şekilde sürdürmeye çalışıyor, «O ne yapıyor?» diye sorduklarında, «Haberim yok, bir aydır görmedim.» karşılığını veriyordum. Ve bu sancılı dönemde geçmiş hayalliyordum. Cemal Süreya, Ankara'ya atanınca, önceleri gıyaben tanıdığı ve bu arada şiirinden birkaç kez söz ettiği Tahsin Saraç'ın kalbine girmiş, Fransızcasına, kültürüne, yiğitliğine, mertliğine hayran olmuştu. Ve bu iki Doğulu şair sıradan insanların ilişkileriyle yetinmiyerek (Kemal Tahir'in deyiimiyle) kan kardeşliğe soyunmuşlardı. Birbirilerinin şairliklerini, insancılıklarını yüceltiyorlardı her fırsatta. Günde birkaç kez telefonlaşıyorlar, arıyorlar, (Atillâ'yla benden gizli) buluşuyorlardı. Doğrusu ben, yirmi yıllık arkadaşım Cemal Süreya'nın birkaç ay önce tanıdığımız Tahsin Saraç'a bağlanmasına içerliyordum ama renk vermiyordum. Onların bu örnek arkadaşlıkları (ben dahil) kimilerini sevindiriyor, kimilerinin kıskançlık damarlarını kabartıyordu. Amaaa *Yanarca* davası patlak verince ve bir takım uyduruk sürtüşmeler arkadaşlıklarını temelden sarsacak kadar keskinleşince, keçilerini ayırmışlardı. Karşılaştıkça havadan bir - iki söz ediyor, tedirginleşiyor, ayrı ayrı yönleri adım atıklarında rahat ediyorlardı. Epey törpüleyici deneyden geçen ve hayatın önemli bir bölümünü yaşayan kimseler gibi birbir zahmetle edindiğim dostlarımla en değerlilerini basit bir davranış, basit bir yanlış anlama ve anlaşılma yüzünden yitirdiğim, yitirdiklerimden bende kalan ve varlığıma sinen acıları her an duyup her an irkilerek anımsadığım, anımsarken de deli divane olduğum için Cemal Süreya ile Tahsin Saraç'ın kunt ilişkilerinin kesilmesi beni üzmüştü. Atillâ'yla barıştırma yollarını aradık ama olumlu bir sonuç alamadık. Nuh diyor, peygamber demiyorlardı... Belki zamanla duygularının, onuru kullanan cambazlıklarından sıyrılır, sağduyuya yaklaşır, bir - hiç - yüzünden kurban ettikleri dostluklarının üzerinde külâhlarını önlerine koyarak düşünür, yeniden yıkılanı onarma olanaklarını arar, yeniden ellerini uzatırlardı.

Yaşar Nabi Nayır'la gözgöze geldik. İkimiz de yürüdük ve ellerimizi uzattık. «Nasılsınız?» dedi. Sesi kısık, yorgundu. Kısa kes-

tirdiği ve yana taradığı saçlarını aklar kaplamıştı. Emin Özdemir'in selâm vermesiyle o yana «İzninizle» sözcüğünü söyleyerek yürüdü.

Necati Cumalı, keyifliydi. Buraya gelir gelmez anlatılmaz bir ilgiyle karşılaşmıştı. Öğrenciler, bol bol resim çektirmişler, kitaplarını imzalatmışlardı. Akşam İstanbul'a dönecekti.

Bekir Yıldız'la Adnan Özyalçiner de uçakla dönmek istiyorlardı.

Cemal Süreya, sağ elinde ağır - memur - çantası, camekânların içinde müzelerdeki eşyalar ya da dondurulmuş ölümler gibi duran kitapları seyrediyor, gözlerini kısıp açıyor, bir şeyler düşünüyordu. Tahsin Saraç, «Kaşlarını çattı gene.» dedi.

«Barışın artık. Yanarca çıkmadı ama arkadaşlığınız yandı.» dedim.»

«Bu suç benim mi?» dedi Tahsin Saraç.

«Cemal de öyle diyor.» dedim.

Cemal Süreya yaklaştı. Sıcaktı. Sokulgandı. Tahsin Saraç'la konuşmaya başladı uysal, kinsiz bir sesle. Tahsin Saraç, sevinçle - ve geçmişin kulağını bükmeden - karşılıklar veriyordu.

Derin bir soluk aldım. O eski evreni daha sağlam taşlarla kursunlar diye uzaklaştım yanlarından, Salonun taaa dibine gittim, bir cigara yaktım, gözlerimi Cemal Süreya'yla Tahsin Saraç'a dikerek gü-lümsedim.

arkası yarın

**MUZAFFER
BUYRUKÇU**

Buyrukçu'nun büyük
yankılar yaratacak
günlükleri!

 Koza
Yayınları
PK 836 İst.
Dağ.Bateş

2 TÜRK YAZARLARI DİZİSİ **•GÜNÜK**

BİR KENT GÜNLÜĞÜNDEN

İZZET GÖLDELİ

Yağmurlu bir gün
Şiirde ve kentte
Çay içiyorsunuz-
Bir adam boğuluyor
Balkonda çiçekleri suluyorsunuz -
Bir adam boğuluyor
Üçüncü Dünya'dan, Kentleşmeden, Orta-Doğu'dan, Çağdaş
.....ın Sorunlarından söz etmek istiyor, Marx, Nietzsche,
Adam Smith oluyorsunuz-
Koltuğunuzda, sandalyenizde, masanızda, sofranızda-
Bir adam boğuluyor
Bir adam
Durmadan boğuluyor
Dosyalardan, masalardan, odalardan, kravatlardan, beyaz ya-
kalı gömleklerden losyonlardan ve evraklardan
Adam
Yüzünü atıyor
Utançtan-acıdan
Reklâmlar, puştlar tazelenirken
Adam yitirdiğini arıyor
Katıksız aydınlık kervanında
Sütlü çaylarda, kentlerarası bir bilette, gazete sayfalarında
Belki hiç bir zaman kendinde olmayanı
Belki ertelenmiş bir yaşamı
Belki bir yıldırımın boşalışını-toprağa
Adından başlayarak-
Arıyor

Bir kapı açılıyor
Yani tüm kapılar açılıyor kentte
Mor salkımlar, akasyalar alıp başını gidiyor
Bir kadın ıslak-sıcak geceyi havalandırıyor
Umudun öğrencisi, emekçisi oluyorsun-hergün
Yiten bir şey var
Yerini bulmayan bir şey var diyorsun
Alıp götürün
Geride posaya benzeyen, küle benzeyen
Bir burukluk tohumu
O eksilen ve yerine ne koyacağını
Bir türlü bilemediğin

İşte alıp götürüyor servis otobüsleri
Gencecik bir pardesüyü, çizmelerinden başlayarak
İşte üç tane beyin
Ardına kadar görünüyor
Reklam ve televizyon kokuları arasından geçiyorsun
Gök.
Gök kitaplarda ve filmlerde kalmış iyice-
Elma kabukları, izmaritler, kullanışlı arkadaşlar arasında
Gün düşüyor sonra

— Beynim kanıyor diyorsun
O odalarda
Perdelerle saklarken
Acıdan biçilmiş yüzünü
Şarkılar, sesler, sevinçler birikirken
Biz-birikirken
Bu kent katmanında —
Bir dağ rüzgârı esiverir
Masanın, resimlerin, kâğıtların üzerinde
İçindeki kentler ışıklarını yakar
Duyarsın asfalt bir yolun kokusunu
İncecik bir yağmur ve-
İçindeki suda bir çocuk yiter
Tüm resimlerden birileri kayar, gider-
Elektrik direkleri, ikinci sınıf sarhoşlar, ağlamaktan tıkanmış,
körlenmiş bir şarkı, odalara yapışmış bir konukluk gösterisi,
saçları cinayetler-magazinler içinde bir genç kız, park gölge-
lerinde homoseksüeller, küllükte unutulmuş bir memur, bir çift
iskarpin, lağımların ekşi kokuları, elektrik kesintileri ve mak-
buzlar kalır geriye..

Üzgün bir akşam sesi kalır geriye
Banklara, ara sokaklara, güneşin peşine düşersin
İçinde uzak kentlerin özlemi
Ötelerde bir çekic
Bir
Örse vurur
Bir
İssizlığa
Salkım söğütlerin döküldüğü avluda
Bir çocuk ağlaması yankılanır
Akşamı getirir iyice-
Pehlivan resimleri asılı bir kahvede
Minyatür bir öfke ile bir el
Masaya çarpar
İskambil kâğıtlarını
Kırılır bacağı valenin
Mindere akmış
Kavun kafalı bir ihtiyar
Öyküsünü anlatır
Buruşuk ellerinin kitabından
Masalarla, otobüslerle, seslerle, odalarla boğuşmaktan
Köşeleri yiter bir adamın
Yüzündeki tüm anlamlar
Bir bir akar gider
Ve bütün adamların
Yüzleriydi, bedenleriydi, düşleriydi
Akar gider
Kötürüm bir çocuk sesi kalır geriye

...

Ayaklarının dibine düşer
Ozanın
Güne çarpan sözleri
Ve sonsuz kılcaları ile aldanmak olur
Bir daha-
Yaşamak

«YAĞMUR SICAĞI»NIN DAYANILMAZ SIKINTISI

BURHAN GÜNEL

Ele alınan her kitap bitirilmeli mi? Bilinçli bir seçimle -yani rasgele değil-, satıcının rafından ederi ödenerek alınmışsa hele, üstelik epey bir şeyler umularak seçilmişse, kitaptan 'yarar' beklenmişse...

Her kitap sabırla, sonuna değin okunmalı mı? Bence okunmalı. Hiç değilse, okumak için zorlamalı kişi kendini. Hem yazarlık, sanatçılık sorumluluğu da varsa okuyanda, sonuna değin direnmeli derim. Çünkü, bir yazar, iyi kitap denli kötü kitaptan da yararlanır. Okuduğu bir romansa ve kendisi de romancıysa sözgelişi, kötü romanın nasıl yazıldığını somut olarak elindeki örnekte görür ve yapmaması gereken aksaklıkları, yinelenmesi gereken yanlışlıkları saptar. Uygulamalı bir öğrenim gibidir bu durum. Böylece, o aksaklıkları kendisi yapmamaya çaba gösterecektir. Bu da 'yararlı' bir sonuçtur hakçası. Ama, «Kötü romandan çok ne var?» diyenler çıkabilir. Öyle demeyin. «Beyazın daha beyazı» olduğu gibi, kötünün kötüsü de var!

Kimilerince yazarlığın ilk koşulu «okutabilme» yeteneğidir. Bence de öyle. Yazar geçiniyorsa, ilkin okunabilirliği sağlamamız gerekir. İşte bu açıdan yaklaşıp değinmek istedim Demirtaş Ceyhun'un «Yağmur Sıcığı» adlı romanına.

Hayır, olmuyor. Bakıyorsunuz, TDK ödülü de için de olmak üzere, birkaç ödül almış bir yazarın, umutla, güvenle aldığınız kitabı bile okunamıyor. Acı. Eski kitaplarının kimilerinden kalma (Sözgelişi Çamasan'ı sevmiştim.) beğenç güveniyle aldığım kitabı yürümüyor, gitmiyor. İki aya yakın süredir elimde, masamda, çantamda ama üst üste iki üç sayfadan fazla okuyamıyorum. Okur sorumluluğunu biliyorum. Zorluyor, direniyorum. I-1, okunmuyor.

Yazarın kişiliği, bilinci, saygınlığı ne olursa olsun, bence «Yağmur Sıcağı», adı gibi müthiş sıkıntılı, sıkıcı bir çalışma.

En başta, yazarlığın o ilk koşulu olan «okutabilme» ögesi yok; zayıflık ilkin buradan geliyor. Sonra da ötekiler sıralanıyor teker teker. Anlatım ve dil bozuk. Şöyle, düzensiz, sayfa sırasına göre değinmeye kalkacak olsak, neler neler görebiliriz. Başlayalım öyleyse: «Çevirerekten, mırıldanarakten, yaparaktan...» gibi özentî, kullanımı işlekliği olmayan sözcükler bile, öbür aksamaların yanında çok «masum» kalıyor. (Sayfalar: 5, 6, 7, 9, 13, 16, 21,22, vb.) «Asfalt yol, insanın tüylerini diken diken edencesine *cazırdadı da cazırdadı*..» denmişse eğer (Sayfa: 9), gerçekten tüyleriniz diken diken olabilecektir. Ya şu «ayrıcalık» sözcüğünün başına gelen: «Bugünün de, öteki günlerden hiç bir *ayrıcalığı* yok aslında. Görünür hiç bir olağan üstülüğü filan yok.» (Sayfa: 15) Ne söylemek istediği anlaşıyor ama, ne yazık ki sözcük yanlış yerde kullanılmış. Ve yine yerine oturmamış bir sözcük çıkıyor karşımıza: «İstem». Tümce şöyle: «Ve gidip uyandırma, kucaklayıp doya doya öpme, saatler boyu saçlarını tarama *istemini*, içtepişini zor bastırıyordu.» (18.) Ya şu «henüz daha»ya ne buyrulur? Sözlük açmaya bile gerek yok. (23.) «*Hastahane*» değil, «hastane» olacaktı. (27.) Ve şu tümce girişi insanın içini ürpertiyor doğrusu: «*Ama galiba, fakat sakın yanlış anlama beni...*» (37.) Sık sık kullanılan «*filan*» sözcüğünün gereksizliği, yersizliği, yegniliği. «*Kavranabilemez*» türünden özentî sözcükler yinelemesi. (36.) Ayrıca «*bir*» sözcüğünün aşağı yukarı her iki tümcenin birinde kesinlikle kullanılmış olması da başka bir aksaklık bence: Sayfa 38'de on dokuz tane «bir» var; 40'da on bir, 42'de on altı, 45'de on iki, 52'de on dört, 53'de on beş, 57'de on altı, 59'da on üç, 60 ve 61'de on yedişer, 68,de on üç, 81'de on yedi... tane kullanılmış. Daha saymaya gerek var mı bilmem? Eh, fazla sayılmaz her halde! Sayfa 76'da yanlış kullanılan bir başka sözcük daha var: «*Beğeni*». Görelim hele: «Kim bilir, Gary Cooper'ı Kâmil öğretmene benzetmesi de belki, Kâmil beye olan *beğenisinden*..» Siz ne dersiniz, gerçekten «beğenisinden» midir acaba? Bütün bunlar bir yana, öyle tutarsızlıklar var ki kitapta, akıllara durgunluk verecek türden!

Evin hanımı, profesör karısı roman kahramanı, yerleri silen temizlik işçisi cahil kadınla şu konuşmaları yapabilir:

«... Biz biraz daha metafizik büyümüşüz gibime geliyor. Demek, algılayamadığımız, duymadığımız, kavrayamadığımız şeylere, biraz da anne baba zoruyla, düşünmeden inanırmışız.» (Sayfa 98.) Allah için söylemeli yani, temizlikçi kadın ne de anlar ya bu sözleri! Ve işte, yine konuşuyor kahramanımız: «... İnsanın, dışındaki bu olguların böyle alabildiğine karmaşıklığını görmesi yok mu?... Bu kaosta nasıl huzurlu olunabilirmiş allah aşkına?» (101.) Bitmedi, dahası var:

«Demek insanların soyut şeyleri kavrayabilmeleri de somuta bağlıymış. Sanırım bizim dramımız da bu.» Hizmetçi ne mi yapar, ne mi söyler bu *sade* sözlerle karşılık olarak? Görelim:

«— Tövbe de... Tövbe de güzel hanımım...»

Hay diline sağlık senin!

Daha ne söylemeli bilmem ki?

Okuyana sabır dilemeliyim burada. Ben daha öteye geçemedim, 119 sayfa zor dayandım: tümü 408 sayfa. Buyurun, deneyin, belki yanılan benim. Kim bilir, iyi bir okur olmayabilirim. Ama, kişisel kanıma göre, ibret alınacak bir kitap bu. Meraklılarına, özellikle de yazar olmak isteyen heveslere salık veririm; görsünler bakalım roman nasıl yazılmış.

**şu 1941
yılında**

NÂZİM HİKMET

Kemal Sütker'in edebiyat tarihçilerine ışık tutacak belgesel önsözü ile.

Koza Yayınları...
Fk. 836 / Dağıtış
Kitapçınızda

1.
Türk
Yazarları
Dizisi

İLETİM

GÜVEN TURAN

Tülin Öztürk'e

Hep aynı döngüde deviniyorsun
Sevginin durağan aktöresinde
Bir elinde adı belirsiz bir yemiş
Ötekinde hırçın bir hayvan
Varaklar ve ten damarlı sedeflerle
İşleniyor günüme çılgınlığın
Aşınmalara da hazırız artık
Kumla bilenen
Kırık camlara dönüşüyor
Konuşmalarımız
Duyumsadığımız fırtınayı
Konduruyor evlerin üzerine
Soluk bir mavilik
Daha az bu yazın kuşları
Yorum gerekli buna da
İkimizde
Pekişmiş bir sessizlik
Baldıranlarla beziyor ağzımızı
Tek güzellik uykular olabilir
Düşlere inanılabilse

HÜMEYRA İLE CAHİT SITKI

TUNCER UÇAROL

Hümeyra, bu kez Tarancı'yı şarkıladı. Televizyondan seyrettim. Bu da ölüm şiiri! Hümeyra mı ölüme saplandı, yoksa ölümün dinleyiciler için çekicilik olduğunu mu buldu?

Belki de otuz beş yaşına yaklaşıyor Hümeyra.

İlk söylediği *Sessiz Gemi* şarkısı, bana daha güzel gelmişti. Bes-tesi yüzünden.

Otuz Beş Yaş şarkısı ise, edebiyat açısından, daha iyi. Şarkıcı Hümeyra edebiyatta direniyor. Bilinen sayın Yahya Kemâl Beyatlı'dan sonra, sevgili Tarancı'ya sıçradı. Yahya Kemâl şarkıları onca eski (çok) ki; sanki Yahya Kemâl Beyatlı şarkıcılardan, Tarancı yıllar sonra geniş şarkılara inen ilk edebiyatçı.

«Otuz Beş Yaş»ı ben de severim. Şimdi sevmiyorum! Tüylerim ürperiyor! Bu yıl tam otuz beş yaşındayım. En az otuz beş yıl daha yaşamalıyım! Düşündükçe de, *Cahit Sıtkı karamsarlığının* koskoca yanlışını buluyor, dilimi şaklatıyorum. Geçen otuz beş yılın; diyelim ki, on yılı çocuk köleliği içinde geçti, on yılı ergenlik bunaltıları içinde, on yılı da gençliğin gevşek bakışları içinde... Bunları mı arayacağım?.. Son beş yılda yaşadıklarım; bireyce daha özgür, daha yalın, daha kendimce. Öteki tüm otuz yıla değer. Bundan sonrası da, bu bilinçle sürecek, onun için şaklatıp duruyorum günlerimi. Otuz beş yıl daha böyle, ne güzel!.. Hiç olmazsa, bu düşüce uzun (yoğun) mutlanabilirim kısa bir zamanda. Sonra, istediğim gün ya da on-on beş yıl sonra ölsem (ölürken, yeniden dirilip dünyaya bakarken), gözüüm arkada değil, derim.

Derim ya; ortalığa bakıyorum da, gene de, *belirsiz büyük bakış* ölüm konusu, bizi her zaman saracak... Tam şiirsel (uzun) öz. Ancak yapıcı değil. Belki de, eğitsel - toplumsal - şiirden, bu yüzden

kovmalı onları. Edebiyatın öteki türlerine sürmeli. Adam gibi karşı karşıya durmalı.

Bu yüzden Hümeýra yaşasın! Yaşasın!.. Eskiden, bir de dokunaklı Birinci Cahit Sıtkı Tarancı vardı. Radyoda-plaklarda durmadan söylenirdi :

«Ne doğan güne hükmüm geçer,/Ne halden anlıyan bulunur;/Ah aklımdan ölümüm geçer;/Sonra bu kuş, bu bahçe, bu nur.

Ve gönül Tanrısına der ki:— Pervam yok verdiğin elemden;/Her mihnet kabulüm, yeter ki/Gün eksilmesin penceremden!»

Bu şiir ile Cahit Sıtkı Tarancı'nın birçok şiirine, «doğaya karşı çığırılmış» türküler gözüyle bakalım: Ölüm! Yalnızlık! Çirkinlik!.. Bazan da, «insanın kendi kendine ettikleri»nin şiiri! Kendini sonsuz çirkin sayma! Toplumdan kaçma! Yaşama değil de, ölüme saplanma!

Hayır, hayır!.. Biraz zorlamalı; Tarancı şiirine, «Yaşam sevin-ciyle dolu şiirler» demeli. Üstündeki kabuğu şöyle el tersiyle itip toplamalı, attıktan sonra okumalı. Yaşama, onu kolaylamağa yönel-meli. Ey ölümün dinleyicileri arkadaşlar! Ey yalnız sevdâ dinleyi-cileri! Şarkılarımızda konu (öz) çeşitlenmeli. Bütün sorunlarımız televizyonda, radyoda, plaklarda ezgilenmeli.

Edebiyatta ise, hep geç kalınmıştır. Az da kalınmıştır.

1. Doğa'nın ettikleri yazılıp söylenmeli. (Belki de hep odur...,

2. İnsan'ın kendi kendine yapıp yapmadıkları söylenmeli.

3. Ey toplumsal birey! İnsanın insanlara yaptıkları söylenmeli.

Cehennem de, cennet de çevremizdeki insanlardır, diyorlar.

Tüm bunların özetleri söylenmeli. Ayırıp ayırıp söylenmeli. Bütünleştirip söylenmeli.

Ayrıntılara boğulmadan... Alışkanlıkların büyüyle uyumadan...

Ocak 1976

NOT: Hümeýra, geçen aylarda da, Orhan Veli'nin «Anlatamıyorum» şiirini şarkı olarak söyledi.

ŞİİRLER

JOSEPH BRODSKY'den çeviren : İPEK GÖLDELİ

1940 doğumlu. Profesyonel bir foto-muhabirin oğlu. Leningrad'ta doğmuş ve okulu onbeşinde bırakıp onsekizinde şiire başlamış. İngiliz, İspanyol ve Polonya dillerinden çeviriler yaptı. Akhmatova onu kendi kuşağının en verimli ozanı sayar. Aralık 1963'te «sosyal parazitlik»ten tutuklandı. 1969'da İsrail'e göçetti. 1972'de Londra uluslararası şiir'e «T. S. Eliot'ın Ölümü Üzerine Koşuklar» adlı yapıtıyla katıldı. Brodsky'nin çizgisi statik ve dinamik ilişkiler içeren insanlar, nesneler dünyasından öze doğru uzanır. Bu filozof ve metafizik ozan şimdi Michigan üniversitesindedir.

BOBO'NUN CENAZESİ

1

Bobo öldü, ama şapkanızı çıkarmayın.
Açıklayamazsınız niçin teselli yok.
Bir kelebeği iğneleyemeyiz
Amirallik makamına-yalnızca ezdlk onu.

Kareleri pencerelerin nerede olursa olsun
her yöne bakarsın. Ve yanıt gibi
'ne oldu?' ya açarsın
boş bir konserve : 'Görünüşte, bu yaptı.'

Bobo öldü. Çarşamba bltıyor.
Caddelerde geceyi geçirmek için ışığa arzu
beyaz, öylesine beyaz. Yalnız kara su
gece nehrindeki kar tutmuyor.

Bobo öldü-acı taşıyan bir çizgi.
Kareleri pencerelerin, tünellerin yarım daireleri,
Öylesine soğuk ki birisi öldürülecekse
bırakın bu alevin kollarından olsun.

Elveda Bobo, benim güzel Bobo'm.
Göz yaşım peynir dilimine hesap soracak.
Seni izlemek için pek zayıfız,
ne de yerimizde kalabilmek için yeterince güçlü.

Ateş dalgalarında ve dondurucu soğukta
önceden biliyorum, hayalin
silinmeyecek -fakat sanki karşıt-
Rossi'nin eşsiz biliciliğinde.

Bobo öldü. Bu paylaşılabılır
bir duygudur, ama sabun gibi kaygan.
Bugün uzandığımı düşledim
yatağımda. Ve öyleydi aslında.

Bir sayfa kopar, tarihi düzelt :
kayıplar listesi sıfırla açılıyor.
Bobo'suz düşler gerçeği veriyor.
Pencereden bir hava karesi giriyor.

Bobo öldü. Ve birinin dudakları nasılsa
açık, biri söylemek istiyor 'bu olmamalıydı'.
Kuşkusuz ölümü izleyen boşluktur.
İkisi de daha olasılıklı, ve cehennemden beter.

Sen her şeydin. Ama madem ki
ölüsün şimdi, Bobo'm, değiştin
hiç oldun-daha kesin, bir boşluk küresi.
Ki, düşünülürse, bu hayli şeydir.

Bobo öldü. Yuvarlanmış gözlerde
ufkun görünüşü bıçak gibi,
ama ne Kiki ne de Zaza, Bobo,
senin yerini alacak. Bu olası değil.

Perşembe geliyor. Boşluğa inanıyorum.
Orası biraz da cehenneme benziyor, yalnız daha ürpertici.
Ve yeni Dante sayfaya eğilir,
boş kalmış bir noktaya bir sözcük yazar.

BİR OKUL ANTOLOJİSİNDEN

1. E. Larionova

E. Larionova. Brunette. Bir albayla
bir sekreterin kızı. Size
saatin yüzünü inceleyen biri gibi bakardı,
Yardıma çabaladı ölümlü dostlarına.
Bir gün yan yana uzandığımız sırada
plajda, çukulata kemirirken,
dedi ki, dosdoğru bakarak,
yol alan yatlara doğru,
eğer istiyorsam, yapabiliirdim.
Öpmeye bayılırdı. Ağzı
bana Kars mağaralarını anımsatırdı.
Ami korkmazdım.

Saklıyorum

bu anıyı sevgiyle, bir ödül gibi
anlaşılamıyan bir savaş-
cephesinde, bilinmeyen düşmanlardan kazanılmış.
Şu tombul kadınlar aşığı, şu sinsi erkek,
D. Kulikov, ortaya çıktı sonra-
evlendi onla, Dima Kulikov yaptı.
O kadınlar korosuna katıldı
öbürü tanınmış bir kuruluştaki dolanırken-
bir koca kemikli mühendis...

Bobo çok az kullanılan bir Rus adıdır. Bazen bir kıza (yukarda
olduğu gibi) bazen bir köpeğe verilir; bazen de canı yanmış bir ço-
cuğu tesellide kullanılır.

Metnin aslında geçen *sleza* sözcüğü Rusça'da hem gözyaşı hem
de peynir deliği anlamına gelmektedir.

Ama ben o uzun koridoru hâlâ anımsayabiliyorum
santrançta onunla çekişmemi.
Dima o zamanlar çirkin, küçük bir istihkâmcıydı.
Bunların hepsi nereye gitti? Başlangıç noktası nerde?
Ve biri nasıl, bugün, keşfetmeyi umabilir
bütün bu hayatları değiştiren ne?
Yabancı bir dünya sindi gözlerinin ardına
kendinin de anlayamadığı. Daha doğrusu,
bunu evli bir kadın olarak dahi anlayamadı.
Kulikov yaşıyor. Ben yaşıyorum. O yaşıyor.
Ama o dünyaya neler oldu?
Belki onları ayakta tutuyor?
Ben kelimelerimi mırıldanmayı sürdürüyorum.
Duvarın ötesinden bölük pörçük bir vals gelir bana.
Ve yağmur kırık kiremitler üzerinde tıkırdar.

2. Oleg Poddobry

Oleg Poddobry. Babası
eskrim antrenörüydü. Aşınaydı
bütün bunlara-saplamak, darbe savmak, hamle.
Kadınlara göre değildi, her şeye rağmen
hedefi tutturmaya alışkındı, bazen
spor dünyasında olduğu gibi, ofsayttan.
Bir geceydi. Annesi hastaydı,
beşikte sallanıyordu küçük oğlan kardeşi.
Oleg bir balta kaptı ve
babası girdiğinde, düşüş başladı.
Ama komşular anında yetiştiler
ve dördü birden oğlu benzettiler.
Onun yüzünü anımsıyorum, ellerini;
sonra, tahta saplı kılıcı.
Kimi zamanlar mutfakta eskrim çalışırdık.
Tokmakla çembere yapışırdık;
hamamda hep etrafa su şapırdatırdı...
O ve ben okulu birlikte bıraktık; sonra
o bir aşçılık kursuna katıldı, ben
Arsenal'de değirmen tamircisi olarak çalışırken.
Taurid Bahçelerinde kekler pişirdi.
Yakacak odun keserken güzel zaman geçirdik,
Yeni Yıl Arifesinde istasyonda çam ağaçları sattık.
Şanssızlık, aşçılık

birtakım kişilerle ilişkide
bir alışverişe girdi-üç yıl yedi bundan.
Yiyecek karnesini meydan ateşinde ısıttı.
Bırakıldı. Sıkı içmeyi araştırdı.
Fabrika inşaatında çalıştı.
Bir hemşireyle evlenmişe benzer.
Resme başladı. İstedil, açıkça,
sanata sahip çıkmayı. Manzaraları
yerindeydi, aslına benzemeyen
natür-mortlar gibi değildi. Sonra tutuklandı
ilaç sertifikalarıyla oynadığı için.
Ve şimdi olanların hepsi, sessizlik.
Onu yıllardır görmüyorum.
Kendim de içerdeydim ama ona rastlamadım.
Şimdi serbestim. Amaçsız da olsa
onu hiç görmüyorum.

Bir yerlerde

o mutlaka ormanlarda geziniyordur, râzgari
içine çekiyordur. Ne mutfak, ne amaç ne de okul
sindirebilirdi onu. Ve o yok oldu. Tıpkı Jack Frost gibi
kendini gizlemeyi becerdi.
Hayatta ve emniyette olmasını dilerim.
Artık ilgimi,
çocukluğumuzun diğer kişileri kadar uyandırıyor.
Ama o onlardan daha erişilmez.

3. T. Zimina

T. Zimina; bir neşeli çocuk.
Annesi mühendisti, babası
muhasibeci-onları hiç tanımadım.
Kolayca etkilenmezdi. Yine de
bir öncü pilot evlendi onunla.
Ama bu sonralarıydı. Derdi
bundan önce başladı, Bir
akrabası vardı. Bölge komitacılarından.
Arabalı. Yakınları ayrılmıştı.
Sonuçta, kendi sorunları vardı.
Bir araba duyulmamış bir şeydi.
Eh, herşey bununla başladı.
Alt-üst olmuştu. Ama sonraları işler
düzeldi göründü, öyleydi de.

Sahneye karamsar bir Georgia'lı girdi.
Ama birden hapse düştü.
O da kendini
büyük bir mağazadaki tezgâhtara verdi.
Keten, kumaşlar, losyon.
Bütün ortama aşıktı,
güvenler ve arkadaşlarının hayranları.
Pencereden büyümüş gözlerle bakıp duran aylaklar.
Ötede memurlar Kulübü. Ve düğme tepeleriyle
kuşlar gibi bir arada seyirten memurlar.
Pilot, göklerden dönerek,
güzelliğı için kutladı onu.
Şerefine şampanya kaldırdı.
Evlilik. Ne var ki, Hava Kuvvetlerinde
yüksek bir değer biçilmiştir bekârete; bu
mutlak düzeyine yükseltilirdi.
Ve işte bu skolasizimdi
onun nerdeyse boğulmasına neden olacak.
Halihazırda bir köprü bile bulmuştu, ama kış geldi.
Kanal buzdan bir kabukla örtülmüştü.
Ve yeniden tezgâhtarına koştu.
Kırpiklerini sürme çevreledi.
Küllü saçlarına neon
lambaları ışıklarını döktü.
Bahar-ve kapıların ardına kadar açılmasıyla
bir müşteri akını kaynar.
O durur ve keten tepeler ardından bakar
loş koridora, bir Lorelei gibi.

4. Yu. Sandul

Yu. Sandul. Bir kutup kedisi kadar yumuşak huylu.
Burna doğru sıvrılan bir yüzle.
İnsanları etkiledi. Her zaman yakalık kullandı.
Tepeli şapkalar üzerine heyecanlı tartışmalara girdi.
Konuşmalar yaptı tuvalette
rozet ceket üzerine mi iğnelenmeliydi.
İğnelerdi. Genel olarak
her türlü amblem ve imzaya düşküdü.
Aşıktı aşırılığa ve kafa karıştıran başlıklara.
Kendini 'PT Eğitmeni' gibi biçimlemişti,
bakılmak için Yakup kadar kocamış olsa da.

Kurdeşeni kendi alinyazısı olarak kabul ederdi.
Nezleye duyarlılıydı,
kötü havalarda evde otururdu.
Bradis tablolarını ezberlemişti. Sıkılırdı.
Kimya bilirdi ve enstitüyü arzuları.
Ama okuldan sonra kendini piyadelikte buldu-
şu glzemli yeraltı güçleri.

Şimdi delikler açıyor. Deniliyor,
Diessel işlerinde. Bu pek o kadar doğru olmayabilir.
Ama kesinlik burada herhalde yersizdir.
Şüphesiz, bu bir özelliktir, bir statü.
Önemli olan, bir haberleşme hattı yaptığıdır.
Bu noktada perdenin ucunu kaldıracağız.
Şafakta, Marx'ı yutmanın yanısıra, sayfalarını
devirir Nesnelerin Gücü'nün. Bu tip kitaplar,
kendiliğinden özel bir
koku verir geceleri.
Kendini kabul etmiyor
basit bir işçi olarak. Aslında, bir üst sınıfı gözler.
Şafakta yeni ufuklar için
savaşır. Nesnelerin direnci
kuramda daha tatlı! Patlıyor
mühendis olmak için, ozalitlere erişmek için.
Ve, ne olabilir, biri olunca.
Aynen böyle... iş miktarı,
artık değer... gelişme...
Ve pazarlama üzerine bütün şu skolastisizm...
Yolunu sık çalılıklar arasından açar.
Evlenmeyi arzu ederdi. Ama vakti yok.
Ve o partileri, rastlantısal
ilişkileri, adresleri yeğler.
'Bizim geleceği-gülen-mühendisimiz'.
Hüzünlü kalabalığı anımsar
ve geçen kızları inceler, pencereden.
Kendi tavrında yalnızbaşınadır.
Kendi sınıfına haindir.
Belki ben büyütüyorum. Ama
bir sınıfın çıkar için kullanılması
insanların aldatılmasından daha tehlikelidir.
'Gençlik günahkâr, Kan sıcaktır,' diyor.
Hatta o yalın-sözlü afişi anımsıyorum
rastlantısal ilişkilere dair.

Ama ne bir klinik ne de bir doktor var
seni bu düşkünlere karşı koruyacak
seni ateşten sakınacak.

Ve eğer içinde yaşadığımız  ağ bize eř değilse,
bu aktarmamak içindir yarayı,
bu nesilden bir sonrakine
Bu onsuz yapamıyacağımız asadır.

BİTMİŞ HİKÂYE, HİÇ BİTMEYECEK HİKÂYE

●

ALTHUSSER'den çeviren : SEYFETTİN GÜRSEL

Aşağıda okuyacağınız çeviri Althusser'in, Dominique Lecourt'un «Lyssenko» adlı yapıtına yazdığı önsözdür. Althusser söze «bu kitabı tanıtmayacağım» diye başlıyor. Nitekim, yazıda, genel nitelikteki bir sorunun pratiğe yansımış küçük bir parçası olan Lyssenko olayı değil, sosyalist toplumun kuruluş sürecinde (burada somut örnek S. S. C. B. dir) yapılan yanlış ve sapmaların yol açtığı ve sosyalizmle çelişen sosyal sonuçlar ele alınmaktadır. 1976 mayısında yayımlanan bu önsöz, görüşümüze göre, marksist felsefenin ve sosyalizmin sorunları konusunda Althusser'in yeni bir aşamasının ilk adımıdır. (Çevirenin notu)

Bu kitabı tanıtmayacağım: okunsun ve yargılsın. Eğer, doğal olarak, eleştirilecek yanları varsa, açıkça söylensin ve daha iyisi yazılsın.

Bugün artık Lyssenko'nun bir şarlatan olduğunu ve tüm tarihini Stalin'in keyfi yönetimi sayesinde sağladığını söylemek çocuk oyunudur. Ama lisenkizmin hikâyesini marksist bir biçimde ele almak ayrıca güç bir girişimdir.

Ben yalnızca bu kitabı ve konusunu fırsat bilerek göze ve beleğe batan birkaç hatırlatma yapmak istiyorum.

Çünkü, yaklaşık olarak elli yıllık Sovyet tarihini kaplayan, ve sırasıyla tarım aygıtının, resmi felsefesinin ve 1948 yılının «kutsal» onayından⁽¹⁾ sonra, sovyet devlet aygıtıyla bütün dünya komünist-

(1) 1948 yılında toplanan «Tarım bilimleri akademisi» genel kurulu Lyssenko'nun tezlerini biyoloji biliminin temelini oluşturduğunu kabul ederken genetikçilerin çalışmalarının ve bulgularının bütünüyle bilimsel olmadığını kararlaştırmıştır. Bu yargılama «iki bilim» - burjuva bilimi, proletarya bilimi - ayırımının başlangıcıdır. (Çevirenin notu)

lerinin güçlerini seferber eden bu uzun ve tartışmalı lisenkist serüven - yıllar boyu teorik bir aldatmacanın temeli üzerinde, ayrılıklara, trajedilere ve kurbanlara neden olan bu uzun, utanç verici ve dramatik hikâye: böyle bir hikâye yoktur.

O, kapalı sovyet arşivlerinin suskunluğunda, teorik ve siyasal hasır altı edilişinin oldu bittisinde uyumaktadır. Şüphesiz bugün de baskı ve şantajdan sağ kalanların belleğini rahatsız etmektedir bu hikâye. Ama hiçbir sovyet düşünürü ne de bilim adamı, bu hikâyeyi marksistçe ve karanlığından biraz olsun aydınlık çıkartmak için anlatmaya girişmemiş ya da girişememiştir⁽²⁾. Arşivleri ellerinde tutan sovyetlerin suskunluğunu başka bir suskunluk izlemektedir: aynı hikâyeyi aynı baskı altında yaşamış ve hâlâ susan S. S. C. B. dışındaki komünistlerin suskunluğu.

Gerek «kişiye tapma» diye sudan bir deyimle adlandırılan korkunç gerçek için, gerekse III. Enternasyonal⁽³⁾ ve işçi hareketi tarihinin birçok dönemi için aynı şeyler söylenebileceğinden, inanılması güç bir aykırılığı tartışmasız kabullenmek gerekiyor: İlk kez Marx'ın, tarihi anlasınlar diye bilimsel araçlarla donattığı komünist partileri, başkaları ya da eski zamanlar söz konusu olduğunda bu bilimsel araçları aşağı yukarı uygulamalarına karşın, kendi öz tarihlerini marksist bir biçimde kavramada adeta güçsüz kalmaktadırlar — özellikle de başarısızlığa uğradıklarında.

Nasıl olsa tarihin saydam olmadığı, kendinden en emin irade-nin bile koşullar karşısında gerileyebileceği ve geçersiz kalabileceği, geçmişin, geleceğin, alışkanlığın (Lenin'in bunca çekindiği) bugünü ağırlıkları altında ezebilecekleri gibi basit kanıtlarla işin içinden sıy-rılmak çok kolay olurdu. Çünkü söz konusu koşullar da çözümleme alanı içindedirler (onları anlayabilmek için yeni kavramlar üretmek — kim yasaklıyor ki? — gerekse bile). Böyle bir çözümlemenin önemsenmediğini varsayalım. Bu durumda, en karanlık tarihin cezası bile, komünistlere, sessizce de olsa, yaptıkları düzeltme (belli

(2) Roy Medvedev'in kitabı bütün ilginçliğine karşın marksist bir tarih sayılmaz. (Althusser muhalefet yapan sovyet aydınlarından biri olan tarihçi Roy Medvedev'in «Stalin» adlı yapıtını kastediyor. Ç. N.)

(3) İki müstesna: CLAUDİN'in «Komünist hareketin buhranı»; BETTELHEİM'in «S. S. C. B.'de sınıf savaşı». (Bettelheim'in tezi kısaca şöyle özetlenebilir: S.S.C.B. esas olarak 1930 yıllarında ortaya çıkan tarihsel ekonomist sapma yeni tipte bir burjuvazinin iktidara gelmesine ve kapitalist üretim ilişkilerinin — devlet kapitalizmi — gelişmesine yol açmıştır. Ç. N.)

bir ayrıntıyı ya da çizgilerini) sayesinde açığa çıkan yanlışlarını kabul ettirecek kadar açık seçiktir.

Ama denilecek ki, eğer düzeltme yapıyorlarsa, eğer «ilerliyorlarsa», yanlışları üzerine susmalarının, yanlışlarına sırt çevirmelerinin ne önemi var? Sovyetler sözde «sosyalist legalitenin çiğnenmesine» indirgedikleri «kişiye tapma» olgusunu sözde «düzeltmediler» mi? Genetikçilere kürsülerini iade edip hiçe sayılmış yeteneklerini kabullenerek lisenkizmin yanlışlarını «düzeltmediler» mi? «Büyük aydınlarının» arkasına sığınan yöneticileriyle lisenkizmin övgüsünde ve «iki bilim» tezinde en ileri giden Fransız Komünist Partisi, zamanı geldiğinde inançlarını ve militanları üzerinde uyguladığı şantajı terkederek «düzeltme» yapmadı mı? Hiç kimse bir açıklamada bulundu mu? «Düzeltme» yapıldığına göre ne önemi vardı bunun. Bu «mantığı» tamamlamak için, «pratiğin teoriye önceliği» diye adlandırılan şu ısmarlama teoriyi kim kabullenmez ki?: somut bir girişim dünyanın tüm çözümlemelerine bedeldir!

Bu mantığın marksizme yakışmadığını hemen belirtmek gerekir. Bilgileri düzeltme sürecinde yanlışla ayrıcalıklı bir rol tanıyan, hatta politik ve bilimsel deneyim pratiğinde yanlışla «doğru» üzerinde bir çeşit «heuristique» öncelik tanıyan Lenin defalarca tekrarlamamış mıydı?: Bir yenilgiye ve yanlışla gözleri kapayıp susmak, yenilgiye uğramaktan ve yanlış yapmaktan çok daha vahimdir.

Ve Lenin birçok kez bu tavrını örneklerle doğruladı: işte koşullarını çözümlemekten bir türlü bıkmadığı Brest Litovsk; işte savaş komünizmi: «yanıldık» ve işte nedenleri... Lenin bir tarihçi değildi, ama sovyet devriminin korkunç çelişkileriyle karşı karşıya geldiği kavgadaki yerinden, bugünü doğrudan ilgilendiren politik nedenler yüzünden — tarih sevgisiyle değil — geçmişini çözümlemesi ve tanıması için işçi sınıfı hareketini uyarıyordu: Karanlıkta savaşılmasın diye. Çünkü olayların derinine inmek gerekir. Bir yanlışla bilerek düzeltebilmek için herşeyden önce sözkonusu yanlışın koşullarını çözümlemeliyiz: yoksa, en iyi durumda bile, yanlışın bir parçası, o da yüzeysel olarak, düzeltilebilir. Lenin'in pratikten anladığı, anlık bir «düzeltmeden» çok daha değişikti. Çözümlemenin önceliğini savunurken, işçi hareketinin tüm yaptıklarını, başardığı ve başaramadıklarıyla öz tarihini tanıması gereğini savunurken, Lenin, aslında marksist politikanın önceliğini savunuyordu.

Lenin'in «bir yanlış üzerine susmak o yanlış yapmaktan daha vahimdir» sözüyle neyi vurgulamak istediğini iyice değerlendirebilmek için, yanlışları ele alma sorununa ciddiyetle yaklaşmak gerekir.

Çünkü, hiçbir dine, hatta teorimizinkine ve hele tarihin amaçlarınıninkine bile bağlı olmayan bizler biliyoruz ki, sınıf savaşı hiçbir

zaman berrak değildir. Bu, kendi öz savaşını veren proletarya — ki bu savaş burjuvazinininkinden apayrıdır — için de böyledir. Karma bir sınıf olan proletarya birliğini sürekli olarak sağlamak zorundadır. Proletarya, içinde bulunduğu güçler oranını göğüslemeyi ve onu gerçekten çözmeyi, birliğini, sınıf ve savaş tavırlarını kazanmayı ancak sınıf savaşı sırasında başarabilir. Kavgı «çizgisini» tanımlaması savaş içinde mümkündür. Bütün bunlar, bir durumun arı nesnelliği karşısındaki arı bir bilincin berraklığı ile yapılamaz. Çünkü bu süreç, önceleme (üst-belirlenme) ve gecikme (alt-belirlenme) süreçlerine gebe, yavaş yavaş gerçekleşerek açığa çıkan çelişik ilişkilerden oluşur ve bu ilişkilerin egemenliği altındadır. Bu nedenle, bir ilişkiler sisteminin egemenliği altında olan sınıf savaşı, zorunlu olarak, zaman zaman dramatik ya da trajik yanlışlarla doludur. Sınıf savaşına egemen olan çelişik ilişkiler, sapmaların olasılığı gibi yanlışların da olasılığını içlerinde taşırlar. Hiç sayılmış, yadsınmış, silâhsızlandırılmış ya da ezilmiş bir azınlık tarafından daha önceden haber verilmiş olsa bile, yanlış, her zaman iş işten geçtikten sonra yanlış olarak (gerçekten yanlışsa!) kabullenilir ve açığa vurulur; sapma her zaman iş işten geçtikten sonra sapma olarak (gerçekten sapmaysa!) kabullenilir ve açığa vurulur. Bazıları daha önceden işin farkına varsalar bile, bu savaş, onu yargılayan ve kararlaştıran bir üst yetke olmaksızın geliştiğinden, aykırı da olsa, burada bir *doğrusuz yanlıştan ve kuralsız sapmadan* söz etmek gerekir. Yerinde sayma, abartma, yenilgi ya da kriz, kontrolü mümkün olmayan, bu yoldan ayrılma biçimleri, yavaş yavaş ya da ansızın, doğrusuz ve kuralsız olarak gerçeğe yerleşirler: işte yanlış ve sapma.

Oysa, tekrar Lenin'e dönersek, bir yanlış (ya da bir sapmayı) sonradan kabullenmekle ve bu yanlışın gerçek tarihinin marksist çözümlemesini zorunlu görmeksizin, suskunluk içinde onu «düzeltmekle» yetinmek yeterli olacak mı? Ben hayır diyorum. Eğer gerçeğin itisiyle yanlışla karşı karşıya kalan parti, bu yanlış «düzeltmek» için ondan hiç söz etmeyerek yalnızca onu kabullenmekle yetiniyorsa, yani söz konusu yanlış, derinleştirilmiş ve gerçek marksist bir çözümleme uygulamıyorsa yanlış en kaba biçimiyle yaşamını el altından sürdürecektir. Yanlıştan hiç söz etmemek, çoğu kez suskunluğun kanatları altına sığınmış yanlış üzerinde üstlemektir — tabii «düzeltmişliğini» göz önüne almazsak. Tarihinden ve çözümlemesinden hiç söz etmediğimiz, bilmek için araştırmayı reddettiğimiz bir yanlışın neresi düzeltilebilir ki? Gerçekten de bilinmeyen bir yanlış «düzeltmek» ciddi olarak nasıl ileri sürülebilir? Böylece, söz konusu yanlışın yalnızca görünürdeki ya da en can sıkıcı yanını, ayrıntıda kalan ya da yüzeysel unsurlarını «düzeltmeyi» kendimize zorunlu kılmış oluyoruz; kısacası, «nabza göre şer-

bet verilecek», ama, gerçekte susku kadar hiçbir şeye ihtiyacı olmayan egemen düzeni rahatsız etmeyecek ölçüde. Eğer bir yanıştan söz edilmiyorsa, bu, yanışın sürdüğündendir. Sanki yanışın sessiz sedasız sürebilmesine yetecek kadar «düzeltme» yapıyormuş gibi. Görüldüğü üzere bu konularda, yanış, gizleme ve yalan arasındaki sınır oldukça iyi korunmaktadır: isteyerek ya da kabullenerek yanışın kökenlerine gözleri yummak, belli bir *politikayı* ele verir. Eğer Lenin, yanışın ele alınmasına bunca önem veriyorsa, bu, *yanışın ele alınmasının politik niteliğinden* ve belli bir politikaya bağlı olmasındandır. Tarih üçüncü bir yol olmadığını göstermiştir: nasıl yanış kökünden söküp atmak politik bir iradeyi gerektiriyorsa, yanış çözümülememek, bilmemek, dolayısıyla kökünden söküp atmamak da yine, açıklanmamış da olsa, politik bir iradeyi gerektirir - yanışın sorumluluğunu göze alan bir irade ve onun sessiz sedasız sürüp gitmesine göz yuman politik nedenler.

Ünlü «kişiyi tapma» sözcüğüyle tanımlanan gerçeğe tekrar dönmek gerekir mi? Evet gerekir, çünkü hâlâ susulmakta. Bunca sürekliklik kazanmış, ve böylesine trajik olayların, hiçbir şey açıklamayan bir sözcüğün altına gömülmesini önlemek yersiz görünebilir. Ama XX. kongrenin yanış kabullendiği ve «düzelttiği» söyleniyordu (ve dünyada hangi partinin böyle bir kabullenme örneği verdiği görüldü? diye de ekleniyordu): ihlâl edilen sosyalist legalite sözde onarılmıştı (hepsi bu kadar). Böylece sovyet yöneticileri «doğrultuyu yeniden ayarlayıp», «yolsuzlukları» da kaldırmış oldular. Öyle bir yanış ki, onu önceden açıklayan bütün sesler ölüm, işkence ve hakaret içinde boğulmuştu. Bununla birlikte, öyle bir an geldi ki, bunalımın olanca açıklığıyla ortaya çıkması yanışın kabul edilmesini gerektirdi. Böylece, iyice tanımlanan ve sınırları belirlenen yanış, ancak iş işten geçtikten sonra birkaç sınırlı girişimle ele alınmak üzere kabulleniliyordu — ama yanışın derinde yatan nedenlerini sovyet toplumsal oluşumunun tarihinde ve politik «çizgisinde», sınıf çatışmalarında, alt ve üst yapısında araştırmaya gelince: suskunluk. O andaki suskunluk ya da yarı-suskunluktan söz etmiyorum: yirmi yıldır süren bir suskunluktan söz ediyorum. Anlaşılan sovyet yöneticileri, milyonlarca kurbanıyla birlikte devlet suskunluğuna gömülü bu dev yanışın marksist çözümlemesine yanaşmayı reddettiler ve bugün de reddetmeye devam ediyorlar. Kruşof'un umut kapısını aralayan o zavallı aydınlatma heveslerinden bile geriye dönüldü. Böylece S.S.C.B., kendi öz tarihi ile ilgili sistematik bir suskunluk içinde yaşıyor. Kuvvetle iddia edilebilir ki, bu suskunluk, S.S.C.B.'nin sistemine yabancı değildir: bu, aslında onun sisteminin suskunluğudur. Kulaklarımızda hâlâ Lenin'in şu sözleri yankılanıyor: yanıştan söz etmemek yanışın sürebilmesi ya da

yanlışın üzerinde açıkça üstelenmesi demektir. Sürekli olarak ondan hiç söz edilmiyorsa yanlış sürüyor demektir: belki de sürebilmesi ve sürmesinden beklenen politik yararlar için susulmaktadır.

Şüphesiz, ne yanlışın kitlesel ölçüdeki en kanlı biçimlerinin ortadan kalktığını ne de çok daha az sayıda doğrudan kurbanlara neden olduğunu yadsıyorum; ama yanlış kurban vermeye devam ediyor. Stalinci uygulamaların özünün kültürel, politik ve toplumsal yaşamda sürdüğü gibi stalinci baskı sistemi de, kamplar dahil, S.S.C.B.'de yaşamaktadır. Bu uygulamaların ardında, korkunç derecede tutucu, hantal ve lâfazan bir hümanizm ideolojisiyle tanımlanan eski ekonomist çizginin özünü görmekteyiz. Bu konuda, eğer uzdilli (belâgatli) olmasaydı gülünç sayılabilecek bir karşıt kanıt istenir miydi? Sovyet sosyalizmini kamu oyu önünde «haklı çıkarmak» için, çok yetkili fransız komünist sorumlular, S.S.C.B.'nin «demokratik sosyalizme» geçmekte çektiği «güçlüklerin» biçimsel nitelikte olduğunu, çünkü S.S.C.B.'nin ancak «sosyalist yolda» bazı gecikmelere uğradığını söylüyorlar. Kanıtı mı? S.S.C.B. «demokrasiye» ulaşabilmek için tüm «araçlara» (ekonomik büyüme, yaygınlaştırılmış kültür) sahiptir ve üstelik bu «demokrasiye» ihtiyacı vardır. (Yaşasın «genişletilmiş bir demokrasi ihtiyacı»!) Ne eksiği kaldı ki? Açıkçası hiçbir şey. Yalnızca küçük bir ek, henüz S.S.C.B.'nin aklına gelmemiş ama yakında gelecek olan «demokratik» sosyalizm düşüncesi: biraz daha beklemek yetecektir. Ama asıl talihsizlik, daha doğrusu olgu, S.S.C.B.'nin, gecikme diyalektiği, araçlar, «demokratik iktiyaç ve ek konusunda açıkça hiçbir şey duymak istemediğidir. Bize söylenenlerin ve marksizmle hiç ilgisi olmayan bu sahate - diyalektiğin aksine, sovyet rejiminin «demokratik sosyalizmin» ne araçlarına ne de ihtiyacına sahip olmadığı daha akla yatkındır. Bu rejim, eğer gerçekten o tarihsel büyük «yanlışının» sınıfsal nedenlerini marksist yöntemle çözümlememişse, bu herhalde unutkanlıktan ya da dalgınlıktan değil, ama kendi toplumsal ilişkilerinin bir yerinde, onları olduğu gibi korumak ve yanlışın onlarla birlikte sürmesi için, bu yanlışla *politik* olarak ihtiyaç duymasındandır. Kediye kedi diye adlandırmak, masal anlatmayı da (kendine) bırakmak gerekir. Açıkça kabul edilmelidir ki, sovyet yöneticilerinin marksist yöntemle çözümlemeyi reddettikleri ve reddetmeye devam ettikleri bu apaçık gerçek, «düzeltilmemiş» kadarıyla bal gibi sovyet sisteminin ayrılmaz bir parçasıdır (basit bir gecikme ya da basit bir kaza değil): çünkü sistemde önemli bir politik rol oynamaktadır. En kurnazca yapılmış ayrımlar, hâtta yüceltici masallar bile bir şey değiştirmez. Çözümlememiş stalinci çizgi ve uygulamalar, ana hatlarıyla S.S.C.B.'nde ve başka yerlerde tarihsel yaşamlarını sürdürmektedir. Çok açıktır ki, bu uygulamalar eğer çözümlememişse ne-

deni elbette politiktir: kimse onlara dokunmasın ve sürüp gitsinler diye, çünkü var olan toplumsal ilişkilerin *devamı için gereklidirler*. Öyleyse, soruyu bütünüyle değiştirmek, aristocu cevher kavramı kadar sarsılmaz bir sosyalizmin başına gelen, «zaman ve mekân» içinde sınırlı, ucuz «kaza» teorisini, yeni cevher-kaza giftini ve ayırımını reddetmek, sonra da basitçe ama ciddi olarak sormak gerekir: Peki, günümüzde sovyet toplumsal oluşumunu meydana getiren toplumsal ilişkiler nelerdir gerçekten?

Şüphesiz, Lyssenko'nun hikâyesi tarihte aynı ağırlığa sahip değildir. Bununla birlikte, verdiği ders hiç de küçümsenemez. Ve bizi doğrudan ilgilendirmektedir, çünkü Fransız Komünist Partisi bu alanda 1948-1952 yılları arasında ideolojik ve politik düzeylerde öncü bir rol oynamıştır. «Düzeltilme» burada da yapıldı. Ama nasıl? Hiçbir çözümleme yapılmaksızın. Bu durumda sorunun kökenine inebilmek, böylece, bilinçli olarak sonuçları etkileme şansı ne kadar olabildi? Olgu, «düzeltilmesi» uygun bulunan parçasına indirgenmekle yetinildi. Tıpkı Sovyetlerin stalinci sapma olaylarını «sosyalist legalitenin ihlâl edilmesinin» hukuksal yönüne indirgedikleri gibi, lisenkizmi de devletin müdahalesi altında teorik bir sayıklamaya indirgediler. Aslında tavrı bilimsel alanda «düzeltip», «iki bilim» kuramı ve devletin bilimsel araştırmaya müdahalesi terkedildikten sonra, başka hiçbir açıklama yapılmaksızın gündeme geçildi. Bu devlet ideolojisiyle ilgili «aydınlar» kesimi içinse tek söz edilmedi. Şantaj, tehdit, ve baskı altında, söz konusu ideolojiyle devlete bağlanan ve onunla çıkar birliği yapan «aydınların», devletin halk kitleleri üzerinde baskı kurmasına yardımcı olmaları üzerine de hiçbir şey söylenmedi. Sınıfların ilişki ve çatışmaları üzerine, bütün bu sistemi ayakta tutan ekonomist ve idareci politik çizgi üzerine de hiçbir şey. Lyssenko'nun teorilerini sağlama bağlayan diyalektik maddeciliğin resmi yorumunaysa değinilmedi bile. Bu teorilerse söz konusu resmi yorumu «doğrulamaya» ve onu zorla «bilimlerin bilimi» gibi sahate bir rolde göstermeye yarıyorlardı. Bununla birlikte, lisenkizmin kontrol altında «düzeltilmesi», bu saçmalığın tarihsel kaderini belirlemiş olan gerçekliklere dokunmuyordu. Üstü resmi suskunlukla örtülen söz konusu gerçeklikler yaşamlarını sürdürdüler.

İçlerinden yalnızca birini, marksist felsefe örneğini ele alalım. Marksist felsefe, hele Lyssenko olayıyla öylesine açık bir biçimde tehlikeye düşmüştü ki, bu yanlışın çözümlenmesi marksist felsefenin temelden incelenmesini gündeme getirmeyi gerektirirdi. Böylece, K.P(b) Tarihi adlı yapıtta, Stalin'in yazdığı ünlü bölümde kodlaştırılarak, S.S.C.B. ve tüm komünist partilerde egemen olan marksist felsefenin belli bir yorumunun (varlıkbilimsel yorumu diyelim) uzun yıllardan beri S.S.C.B.'nde kendini zorla kabul ettirdiğini gör-

müş olacaktık. Marksist felsefenin, Marx ve Engels'in metinlerine varıncaya dek görülebilen birtakım çelişkilerinin, birçokları gibi Stalin'i de varlıkbilimin içine düşürdüğünü anlamış olurduk. Marksizmin teorik ve politik tezlerinde aykırı bir biçimde pratik durumda var olan, kendini birtakım anlık tezlerin dışında tanımlayamayan sistemiyse, haklı nedenlerle problematik kalan bir felsefenin tarihi üzerine değişik bakış açıları edinmiş olurduk böylece. Kısacası, marksist felsefeyi esas yoluna [«eleştirel ve devrimci» (Marx)] sokabilmek için maddeci diyalektiğin, çelişki ve sapmalarının ortaya çıkardığı soruyu, ciddi olarak ve marksist bir anlayışla, kendi kendimize sorabiliriz. Ama hayır. Herşey olduğu gibi bırakıldı. Ve maddeciliği, maddenin varlıkbilimine dönüştürten diyalektik maddeciliğin bu egemen yorumu (ki «yasalar» ortaya atar), iyalektik düşüncenin olduğu gibi maddeciliğin de tüm verimliliğinin «yasalar» değil «tezler» öne sürmesinde yattığını reddeden işte bu yorum, etkinliğini rahatça sürdürdü. Bugün de etkinliğini sürdürmektedir. Çünkü sovyet düşüncüleri ve onların hayranları, tümdengelimcilığe (Déductivisme) karşı uyarıcı sudan yadsımlar gibi — «Dikkat boyalıdır!» — lâftan öteye pek geçmeyen o kölece ve olumsuz protestolarla yetinerek marksist felsefenin belli bir yorumunun baskısından kurtulamazlar. Söz konusu yorum bilimsel ya da politik oldu bittinin övgüsünde ve «yorumlanmasında» bugüne dek sarsılmadan, dolayısıyla da eskisi kadar tutucu ve verimsiz olarak kaldı. Yoksa marksist düşünürler Marx'ın diyalektik bu yanda da olabilir, öbür yanda da dediğini unuttular mı?: «diyalektik, eleştirici ve devrimci olduğu kadar mevcut durumu da yüceltebilir.»

Sorunun politik temeline inerek: marksist felsefenin egemen yorumunu gizleyen ve sürdüren bu suskunluk neden? Çünkü, mevcut durumu yüceltmede büyük çaba gösteren ve savunucularını teorik üretimin genel müfettişleri durumuna getiren bu yorumun uyuncu (conformiste) ve övgücü eğilimi bugün de yürürlükte olan politik uygulamalara öylesine denk düşmektedir ki, neden söz konusu uygulamalar bu yorumun avantajlarından yoksun kalsın. Onların bu yoruma «ihtiyacı» vardır. Yalnızca «yorumlamakla» (Marx) yetinen en iyi idealist gelenekte bile, bu yorum söz konusu politik uygulamalara daha önceden (yani iş işten geçtikten sonra), o günün politik kararları için yüksek güvence ve doğrulama olanağı sağlar, çünkü her işlerini gören bir hizmetçi gibi onların emrindedir. Hiçbir şey üretmeyip dışarda da boy gösterememesinin ne önemi var?: bu marksist felsefe hiç olmazsa partinin iç ideoloji görevini yüklenmekte kadrolara ve militanlara örgütün birliğini pekiştiren ortak parollar sözlüğü ve birbirlerini tanımaları için bir işaretler sistemi sağlamaktadır. Örgütün birliğine evet - ama birlik için birlik değil

(amaçlar ne olursa olsun, hangi araçlarla olursa olsun, yeter ki birlik gerçekleşsin hiç değil) demenin tam sırası! Bütün bunlar pahalıya ödeniyor elbet; çünkü felsefenin pratik ideoloji durumuna düşüp de, diyalektik «yasaların» güvencesini sağlayarak partinin politik ideolojisinin yerini alması, partinin dış dünyayla ilişkisini koparıp onu kendi içine kapamaktır. Bu düşkünlük, gerçek bir marksist felsefenin, «eleştirel ve devrimci» olan, bütün alanlarda, teoriye olduğu kadar tarihsel pratiğine de getirebileceği politik kazançlardan partiyi yoksun kılmaktadır. Yalnızca bu sonuç dikkate alındığında bile (çok daha kaygı uyandıranlar da var), fransız partisinin (F. K. P.) lisenkizme yaptığı övgüyü, tartışılan politik, teorik ve felsefi sorunlar karşısındaki sessizliğini ne kadar pahalıya ödediğini biliyoruz.

Yalnızca güncel sorunlarla ilgilenmekle, marksist felsefenin geri ci yönde nitelik değiştirmesi konusundaki tartışmaya yan çizmekle, marksist felsefeyi «eleştirel ve devrimci» kılmamakla bile önemli sayıda aydını kaybetti: Bu nedenle partiyi yavaş yavaş terkedenler ve asıl bu yüzden partiye hiç yazılmayanlar hepten kaybedilmiş oldu. Lisenkizm konusunda «aydınlardan» bir raslantı sonucu söz etmiyorum. S. S. C. B.'nde diyalektik maddeciliğin egemen yorumu ve «iki bilim» teorisi onlara yönelikti: onları birleştirmek ve köleleştirmek için. Aydınlar — var olan iş bölümünün sonucu — teorik ve felsefi sorunlara karşı özellikle duyarlıdılar. Komünist partiye katılmamak için zaten yeteri kadar sınıfsal ideolojik ön yargılara sahiptiler: ama eleştiri ve devrim adına aydınların teorik aldatmacalara, ve «mevcut durumu öven» bir felsefeye katılmaları istendiğinde, yapabildikleri an (bu elbette bizde söz konusu) partiden uzaklaşmalarına şaşmamak gerekir. Parti ile aydınlar arasındaki ilişkiler sorununu çözmenin, ya da hiç olmazsa ortaya koymanın (doğru bir biçimde) güç oluşuna da şaşmamalı. Her yanlışın ele alınması politik, dolayısıyla uygulanan politikanın bir bakıma göstergesi olduğuna göre diyalektik maddeciliğin egemen yorumunun değiştirilmemesi, aslında, sözde «düzeltilmiş» yanlışın nedenlerini çözümlemeye hiç «ihtiyaç» duymayan bir çizgi ve uygulamaların sürdürüldüğü sonucuna varmamızı zorunlu kılmaktadır. Böylece Lyssenko konusunda «düzeltme» yapıldı. Ama raslantıya bakın ki, marksist felsefenin egemen yorumuna hiç dokunulmadı: Demek ki ona ihtiyaç vardı.

Lyssenko hikâyesi bitti. Lisenkizmin nedenlerinin tarihi devam ediyor.

Bitmiş hikâye hiç bitmeyecek hikâye mi?

21 KAN GÜLÜ

YÜKSEL PAZARKAYA

Şubat 1972'nin gazeteleri Ayşe'nin ve Ömer'in adını yazdılar devri gün. Alman gazeteleri, bir sürü okunmaz, anlaşılmaz söz yanında, Ayşe yazdılar, Ömer yazdılar, Bilmeden kimdir bu Ömer. Bilmeden kimdir bu Ayşe.

(Adı : Ayşe. Lakabı : Dumrunun Ayşe. Soyadı : Kavruk. Doğum : 1.1.1957. Okuma-yazması : yok. Sevgi yüzünden yirmi bir bıçak savruğuyla öldürülmüştür.)

Yirmi bir kan gülüyle bezeli Ayşe.

Güzel Ayşe.

Süsü bezeği tozdan Ayşe'nin. Ayakları, ayacıkları üryan. Yanakları, yanacıkları kara sinek. Kara sinekler yanacıklara yapışmış, yanacıkları sümüşe bulanmış.

Toğrağa çömeldi mi dalar gider Ayşe. Dalar gider, başka dünyalara mı? Oluru yok. Başka dünyaları yoktur onun. Dalar gider, bir us boşluğuna. Çömeltir toprağa, güneş abanır üstüne, gök kepçelenir. Başını kaldırmaz. Sağ yamaca bakmaz, sol yamaca bakmaz. Önüne ardına çevirip bakmaz başını, başcığını. Bildikleri dışında yeni bir şey göremiyeceğini mi sanır ne?

Dünyacığı yok Ayşe gün gelir büyür. Gün gelir, belendiği toprak içinde serpilir. Serpilir, elinde değildir. Elinde değil, bildiği gün dışında başka gün görmez. Toprağa çömelir. Güneş abanır üstüne, gök kepçelenir. Kış olur. Ayaz toprağı çalar. O, dama kapanır. Korkar, eşikten korkar. Süsü bezeği toz Ayşe, kış gelir eşige varmaz olur.

Gün gelir. Gün gelir. Gün gelir. Dünyacığı, dünyalığı yok Ayşe büyür. Kumdan yukarı serpilir gider. Karşı tümsekte bir derviş belirir. Uzun ak sakalı vardır. Uzun ak abası vardır. Karşı yamaçta ulu bir ışık parıldar, göz kamaştırır.

Ayşe büyüyecektir, büyür. Ayşe başını topraktan kaldıracaktır, kaldırır. Birazcık dünya görecektir Ayşe, görür. Ak sakallı, ak abalı derviş görecektir, görür. Ayaklarını biraz aralamıştır. Bir elini uzatmış, kalın deynek esasına dayanmış öyle dimdik durur. Öte yamaca vuran görkemli göksel ışığı görecektir Ayşe, görür. Gözleri kamaşacaktır, kamaşır.

Tümsekte dimdik durur derviş. İnce ak abası yellere vurur. Ses verir tepeden Ayşe'nin babasına : Göç, usu dumur Hüsrev, göç. Sizin sevgi yaman sevgi, sizin tutku yaman tutku. Sal toprak şu Hüsrev'i, usu dumur Hüsrev'i. Sal, kaçsın. Kaç Hüsrev, usu dumur Hüsrev. Kaç şu topraktan.

Kaçalım, dervişim, kaçalım. Abayı sırta, çıkını omza kaçalım. Kız Ayşe, tezlen kaçalım.

İşte Hüsrev'in dumur usunda çakan kıvılcım budur. Göç kıvılcımı tutuşturur Hüsrev'in dumur usunu, tutuşturur Ayşe'nin yetim gönlünü.

Tümsek aşılır, derviş yetmiştir. Yamaç aşılır, ışık yitmiştir. Köyler, kentler, dereler, tepeler, ulu denizler aşılır. Uslar, çok uslar aşılır. Hüsrev'in deli dumur usu aşılır. Ayşe'nin nokta noktacık usu aşılır.

Kaçılır göçülür, ıraklarda pek ıraklarda el ellerinde tutulan bir somun ekmeğe varılır. Almanya'ya varılır. Kara ocaklara, kara kömür ocaklara varılır. İnilir, inilir, inilir, yerin dibine varılır. Kara ekmeğe, karanlık ekmeğe varılır.

(Adı : Hüsrev. Lakabı : Dumru. Soyadı : Kavruk. Tevellüdü : 1929. Okuma-yazması : Asker ocağından kalma. Sağlığı : Sağlamdır, çalışabilir, dayanıklı. -Ağır iş-.)

Büyüyecekti Ayşe, büyüdü. On üç, on dört oldu. Sağrıyacaktı Ayşe, sağrıdı. Ak kadın oldu. Pek Hüsrev'e kalmaz oldu. Baba elinde durmaz oldu. Kazanç oldu, kâr oldu. Garipleri sıkır, us bozar oldu. Kıvılcım, yalım oldu. Al al yanar oldu. Gelene gidene kahve pişirir oldu. İster istemez oldu.

Kadın olmak kötü sanat. Kötü sanat yabanda kadın olmak.

Hasan'ın dönmez dili yabanın diline. Dili dönmeyenin adına garip derler Hasan gariptir. Ömer'in dönmez dili yabanın diline. Ömer gariptir.

Garip olmak ağır sanat. Ağır sanat garip olmak.

Hasan geldi dumur uslu Hüsrev'in odaya, garip Hasan,. Ayşe'yi gördü. Dili tutuldu, usu uçtu gitti. Ömer geldi dumur uslu Hüsrev'in odaya, garip Ömer. Ayşe'yi gördü. Gözü seyridi. Usu çıvdı. Alnına Ayşe yazıldı.

Ömer, garip Ömer geldi Dumru Hüsrev'e Tanrı adına. Hasan geldi Dumru Hüsrev'e Tanrı adına. Tanrı adına Ayşe'yi isterim, dedi Hasan. Tanrı adına Ayşe'yi isterim, dedi Ömer. Ayşe on üçünde, on dördünde idi.

Tanrı emri can baş üstüne, kulu kölesi bu can, bu Dumru Hüsrev, güzel Tanrı'nın. Ne versin Ayşe'ne Hasan? Tanrı emri can baş üstüne, sen ne verin Ömer?

Az vermek çok vermek kâr etmedi. Hasan'ın bir kadını vardı köyde. Üç nüfus çocuk. Dumru Hüsrev'in usuna Hasan yattı. Bir avrat köyde, bir avrat burda olması gerektir sana, dedi. Ayşe'yi Hasan'a verdi. Senin olsun, dedi.

Dumur usun kurnazlığı: Hoca sözüyle avrat kolay boşlanır. Ayşe gene bana kalır. Gene satarım.

Ömer'in, garip Ömer'in gözü seyridi. Kalk, Ömer, kalk, dedi gönül sesi. Kaç göç bu diyardan. Bu sevi seni kör eder, sökel eder. Bu tutku seni kör eder, sökel eder. Kaç göç bu elden.

Kara ekmek, karanlık ekmek Belçika'da da vardı. Kalktı bir ışıklı gün Belçika'ya vardı. Kara ekmek daha kara, karanlık daha karanlık oldu. Gittikçe daha kara, gittikçe daha karanlık. Ne bu özleme bu Ömer dayanır oldu, ne bu tutkuya. Kalktı karanlık bir gece Ayşe'nin, Hasan'ın, dumur uslu Hüsrev'in Alman kentine aktı. Sabahı bekledi. Dumru Hüsrev kara kömür kuyusuna insin, Hasan kara kömür kuyusuna insin, Ayşe evde yalnız kalsın diye.

Ömer vurdu kapıya. Yüreği göğüs kafesine vuruyordu güm güm. Ayşe araladı kapıyı. Ömer süzüldü aralıktan içeriye. Ayşe'nin dili düğümlendi. Gık diyemedi. Ömer de sustu, bakakaldı Ayşe'ye. Bakakaldı çığ tutkusuna. Ayşe yere bakıyordu. Babam gitti. Kuyuya, dedi. Hasan aғam gitti. Kuyuya, dedi.

Ömer kara kuyudan, kara geceden geliyordu. Tez, dedi, topla bohçanı. Olmaz, dedi Ayşe. Benimle gel, dedi Ömer. Kaçalım, dedi. Olmaz, dedi Ayşe. Bir bağın mı var, dedi Ömer. Olmaz, dedi Ayşe. Seninki hoca nikâhı bile değil, dedi Ömer. Olmaz, dedi Ayşe. Tez topla bohçanı, kaçalım Belçika'ya. Olmaz, dedi Ayşe. Usum dolanık bir yumak, dedi Ömer. Kaç benimle, dedi. Olmaz, dedi Ayşe. Seni salıp gitmem burda, dedi Ömer. Bıcağını çekti çıkardı. Yapma aғam, dedi Ayşe, kıyma bana, kıyma bu cana, kurbanın olam. Tez ol öyleyse, kaçalım. Kaçamam, dedi Ayşe. Zamanımız yok, tez ol. Olmaz, dedi Ayşe.

FRANZ KAFKA'NIN GÜNCESİNDEN

ÇEVİREN : MAZHAR CANDAN

17-Aralık-1910

Zeno, devinen ya da devinmeyen nesneler konusunda sıkıştırlınca; 'Evet, havada uçmakta olan ok devinimsizdir' diye yanıtlamış.

Fransızlar Alman kökenliyseler, nasıl hayranlık duyar onlara Almanlar.

Bu yıl yazdıklarımın öylesi bir çoğunluğunu yırtıp attım ki, yazı yazmamı büyük ölçüde engelliyor bu olgu. Genellikle yazdıklarımın en azından beş katını oluşturan bir dağ bu gerçekten, salt kitlesiyle, yazdığım her şeyi kalemimin altından çekip, kendisine doğru sürüklüyor.

18-Aralık-1910

İçerikleri besbelli değilse, (şu an önümdekinde olduğu gibi, önemli bir şey içermediği sezinlenebilse de) mektupları bir süre açmaksızın bekletişime, yalnızca güçsüzlüğümün, korkaklığımın neden olduğunu bilmesem; bu konuda gösterdiğim titizlik, belki de sabırsızca beni bekliyen birinin bulunduğu bir odanın kapısı önündeki çekingenliği andırmasa; bu uygulamanın kusursuzcasına iyi bir yöntem olduğu ileri sürülebilirdi. Bunu söylemek de, kendimi ayrıcalıklı bir yere koymak, mektuba ilişkin her şeye, alabildiğine geniş davranmak anlamına geliyor. Onu ağır ağır açmalı, ağır ve yineliyerek okumalı, düşünüp taşınarak, bir çok taslaktan sonra temize çekmeli, postalamadan önce bile, daha bir süre beklemeliyim. Tüm bunlara gücüm erer ya, mektupların ani baskınından kaçınmıyor kişi. Gene de, yapmacık bir biçimde de olsa, ağıra satabilirim kendimi, uzun süre açmam, masamın üzerinde bekler beni, bana su-

nar kendini, ben de sürekli olarak elimde tutarım onu, ancak, evet-
lemeden.

11.30 Gece. Büro'dan yakamı kurtaramadığım sürece, yok olup gittim demektir, her şeyden önce, salt boğulmamak için, olabildiğince uzun süre başımı böylesine dik tutabilmek, apaçık bir sorun benim açımdan. Saat sekiz'den, gece on bir'e dek masa başında olmak, ne denli güç olacak benim için, neler çekip alacak gücümden, bu günden, yeni zaman düzenine uyamamışlığımdan da görülebiliyor bu; gene de, bunu bile pek büyük bir yıkım saymıyor, yatağa girmek üzereyken, şu bir kaç satırı iş olsun diye yazıyorum.

19-Aralık-1910

Büro'da çalışmaya başlandı. Öğleden sonra Max'ın yanında. Goethe'nin Günce'sinden az bir şey.. Şu an aramızdaki uzaklık, dinginliği içinde dondurmuşken, günlük ateşe veriyor bu yaşamı. Olaylardaki açıklık, onlara bir gizem katıyor, ancak bu, tıpkı çimenli, geniş bir alana bakarken park çitlerinin görünümü sınırlaması gibi, pek yeterli olamıyan bir saygı uyandırıyor üzerimizde.

26-Aralık-1911

Babamın, bu günkü talihli kişileri, özellikle onların çocuklarını ve gençliği süresince katlanmış olduğu güçlükleri konu alan, sonu gelmez konuşmalarını dinlemek hiç hoş değil. Yetersiz kışlık giysileri yüzünden bacaklarında yaralar açıldığı, çoğunlukla açlık çektiği, daha on yaşlarındayken, üstelik kışın, hem de günün ilk saatlerinde, köy yollarında bir el arabası iteklemek zorunda kalmış olduğu yılları kimseler yadsıyamaz, ancak tüm bunlara karşın, üstelik bütün bu acılardan esirgenmişliğimin beni, bacaklarındaki yara izlerinden ötürü övünç duyabileceği daha mutlu bir sonuca ulaştırmıyacağı; öteden beri usuna takılıp diline dolanmış olan, geçmişteki acılarına karşı değer bilmez tutumum; sonuç olarak da, aynı acılardan korunmuşluğum nedeniyle ona sonsuz bir gönül borcu duymamın hiç de gerekmediği gerçeği, anlıyamıyacağı bir nen olarak kalacaktır. Gençliğinden, aile çevresinden söz edecek olsa, ne denli memnunlukla dinlerdim onu, gelgelelim tüm bu sözleri övünge ve hırçın bir tını veren bir sestен dinlemek yıpratıcı bir şey. Ellerini sürekli kavuşturup açarak: 'Bugün bunu kim anlıyabilir ki! Ne bilir çocuklar! Kimsenin başından geçmemiştir bunlar! Bugün bir çocuk anlar mı bunları!' Bizi görmeye gelmiş olan Julie halayla da aynı biçimde konuşmaktaydı bugün. Onda da babamın yüm hısımlarındaki gibi kaba çizgili bir yüz, göz rengi ya da biçimindeyse ters

bir nen, kişiyi tedirgin eden bir nen var. Daha on yaşlarındayken aşçı yardımcılığına verilmişmiş. O gün, üzerinde dar, ıslak bir giysi, bir şeyler almak için dışarı çıkmak zorunda kalmış, öyle ki, bacaklarının derileri çatlamış, buz tutmuş eteği ve gece yatağa girdiğinde kuruyabilmiş ancak.

11-Ağustos-1912

Hiç bir şey, hiç bir şey yok. Küçük bir kitabın yayınlanması nice zamanımı aldı. Yayınlatmak amacıyla, eskiden yazılmış kimi yazıların yeniden gözden geçirilmesi ne denli yararsız, gülünç bir gurur doğuruyor. Tek başına bu, yazı yazmaktan soğutmaya yeterli. Şimdilik başarılı bir şey de yok ortada, içimin sıkıntısı en iyi kanıtı bunun. Ne olur olsun, yalnızca parmak uçlarımdan gerçeğe dokunmasını yeterli bulmuyorsam, kitabın yayınlanmasından sonra dergi ve benzeşi yayınlardan, geçmişe oranla daha da uzak durmam gerekecek.

Nasıl oluyor da bu denli kımıldatılamaz bir kişiliğe ulaşmışım. Önceleri yaşamın o anı için aykırı düşen tek bir sözcük etsem, bir an önce öteki yana savuşmaya bakardım, şimdi yalnızca kendimi dinliyor, olduğum gibi kalıyorum.

14-Ağustos-1912

«Sayın Bay Rowohlt,

Görmek isteğinde bulunduğunuz küçük yazı örneklerini gönderiyorum; küçük bir kitap için yeterli olacaklarını umarım. Onları bu amaçla derleyip toplarken, güzel yayınlarınız içinde yer almak tutkusuyla, sorumluluk duygum arasında bir seçim yapmaya zorlandım kimi kez. Her kezinde, açık bir karara varmış da değilim kuşkusuz. Ancak, yayınlamanıza yeterli hoş görünüşü kazanırlarsa, gerçekten mutlu olacağım. Ne de olsa, içerdikleri kimi bozukluklar, en büyük bir yetenekle ve kavrayışca bile, ilk bakışta göze çarpmıyor olabilir. Bu açıdan yorumlanacak olursa, yazarlarda raslanılan en yaygın özellik, niteliklerindeki güçsüzlükleri tümüyle değişik yöntemler kullanarak gizlemeleri değil midir?

Bağlılıkla sizin»

20-Ağustos-1912

Rowahlt geri çevirecek olursa, hiç bir şey olmamışcasına gene kilit altına alabilirim onları ve böylece de, eskisinden daha bir azalmaz mutsuzluğum.

Bn. F.B. (1), 13 Ağustos'da Brod'a uğradığımda masada otur-maktaydı. Daha ilk bakışta, kimin nesi olabileceğini hiç düşün-meksizin, onu kabul ettim gibi geliyor bana. Kemikli, boşluğunu açık-lıkla takınan boş bir yüz. Çıplak bir boyun. Öylesine sırta geçi-rilmiş bir gömlek. Giysileri içinde ne denli evcil bir görüntü veriyor-sa da, sonradan anlaşıldığı üzere, hiç de öyle değil. (Ancak didikler-cesine bir eleştiri yardımıyla, bir parça soğutabildim kendimi ondan. Ne biçim bir durum benimkisi; iyi nenlerin tümünden soğumuşum, üstelik buna bile inanmaksızın, Max'ın ordaki, yazına ilişkin ko-nuşmalar kafamı çok şişirmemişse, Blenkel üzerine bir öykü yaz-maya çalışacağım bu gün. Uzun etmeksizin, tam püf noktasını bul-malıyım.) Neredeyse kırık bir burun. Sarı, oldukça düz, alımlı sayılamıyacak saçlar, güçlü bir çene. İlk bakışta, daha oturmadan bir kez alıcı gözüyle inceledim onu ve o anda da sarsılmaz bir kanıya varmış oldum.

15-Eylül-1917

Yeni bir başlangıç yapabilmen için, ne denli uzak bir olasılık da olsa, şansın var daha. Tepme bunu. İçinin derinliklerini eşele-mekte ayak direyeceksen, giderek derinleşen bu bataklıktan kendi-ni sakınamaz duruma düşeceksin. Yuvarlanma bu batağın içinde artık. Ciğerlerindeki yangı yalnızca bir simgeyse; tıpkı ileri sürdü-ğünce, mikrobuna F. adı verdiğin, etkinliğini derin haklılığından alan bir simgeyse eğer; o zaman (Işık, hava, güneş, dinlenme gibi) sağlık öğütleri de birer simgedirler. Yapış yakasına bu simgelerin.

Ey olağanüstü an, zorba buyruk, tohuma kaçmış bahçe. Evden çıkıp tam köşeyi dönersin, şans perisi koşar sana doğru, bahçe yo-lundan.

6-Haziran-1919

Sürekli aynı düşünüy, tutku, kaygı. Ancak, alışılmışa oranla daha dingin; sanki duyduğum uzak ürperişlere giderek yaklaşan bir gelişmenin içindeymişcesine. Aşırı gevezelik..

5-Haziran-1919

İçinden ancak bir düşte, o da güçlülkle sıyrılınabilecek bu uzun, dar, korkunç geçitten bir kez daha kurtuldum. Uyanık ve bilinçli olarak, bunu kimse beceremezdi, kesinlikle.

(1) Daha sonra Kafka'nın nişanlısı olan genç kız.

11-Aralık-1919

Perşembe. Soğuk. Rieger Park'ta J. ile, tek bir sözcük etmek-sizin. Graben'deki baştan çıkış. Çok güç tüm bunlar. Yeterince hazzırlıklı değilim daha. Bir bakıma, tıpkı öğretmenim Beck'in yirmi altı yıl önce, elbet bilincine varmaksızın, bilici gibi ettiği şu söz-lerindeki gibi; «Bırakın bir süre beşinci sınıfı sürdürsün, yeterince güçlü değil daha onu böyle zorlamanın kötü sonuçları sonradan çıkacaktır ortaya.» Gerçekten de gelişme çağım böyle sürdü, çok önceden gelişmeye zorlanmış, sonra unutulmuş bir bitki sürgünü gibi. Yelin en küçük üflemeinden etkilenişimde bir ser bitkisi narinliği vardır, bu olsa olsa bir parçacık kendine acındırmayı da içerir diyelim, o kadar. Tıpkı Eleseus ⁽²⁾ ve onun kente yaptığı ilk yaz gezilerindeki gibi. Bununla birlikte, onu küçümsemek gerek, yapıtın baş kişisi olabiliirdi Eleseus, Hamsun'un gençlik yıları da bu biçim geçmiş olabilir üstelik.

9-Ocak-1920

Boşınan ve ilke ve yaşamı olanaklı kılan ne varsa; bir günah cennetinden geçirilerek ulaşılır erdem cehennemine.

Bu denli kolayca mı? Öyle alçakca, öylesine us almazcasına mı? Kolaydır boşınanlar.

Kafasının ardından bir parça kesilip çıkarılmış. Güneş ve tüm dünya bu delikten girmekte. Onu sinirlendirir bu olgu, işinden gücünden eder tüm, her şeyin üstünde de, görünümlerden yalnızca kendisi yoksun bırakılmışcasına dertlendirir.

Bir sonraki gün de tutsaklığı değişmeden sürüyorsa, daha da kötülemişse üstelik, ya da hiç sonu olmayacağı özellikle duyurulmuşsa, son kurtuluş önsezisi yadsınamaz artık kişinin. Üstelik, son vermek için, özellikle gerekli olabilir tüm bunlar.

21-Ekim-1921

Tümü de düşü —aile, iş yeri, dostlar, şu cadde— ve kadın; yanı başında olsun, uzakta olsun, tümüyle düş. Kapısız, penceresiz bir hücrenin duvarına başını çarpmakta oluşundur, gerçeğe en yakın düşen.

(1) Bayan J. W. Kafka'nın ikinci nişanlısı.

(2) K. Hamsun'un Dünya Nimetleri yapıtının bir kişisi.

25-Ekim-1921

Ailece kağıt oynanmaktaydı; ben, su katılmamış bir yabancı, ayrı oturmuştum; babam oyuna katılmamı, hiç değilse yakına gelip izlememi önerdi; özür dileme anlamında bir şeyler geveledim. Çocukluğumdan bu yana, alışkı biçimini almış olan bütün bu özdevimsel geri çevirişlerime ne anlam vermeli? Tümüyle olması bir koşul değil, az buçuk da olsa gerekeni uygulamış olsaydım, sosyal yaşam içine, giderek iş çevresine katılmam için yapılan çağrılardan bir çok yarar sağlayabilirdim kendime, daha şimdi geri çevirdiğim şu oyun, beni bu denli sıkıyabilirdi üstelik. Bu uslamlamaya göre, yaşamın akışına katılamayışımdan yakınırken, söz gelimi, Prag'dan uzaklaşmayı bir türlü gerçekleştiremeyişimden, hiç bir oyun ya da hiç bir el uzluğu gerektiren iş öğrenememişliğimden yakınırken kendimi aldatmaktayım. Bütün bu ve daha bir çok konuda önüme çıkabilecek her bir öneriyi tıpkı kâğıt oyunundaki gibi, tepmiş olmam gerekirdi. Oysa, saçma sapan şeylere yönelttim ilgimi yalnızca; hukuk çalışmaları, büro'daki işim, sonraları bunlara katılmış olan yarı buçuk bahçıvanlık, dülgerlik gibi anlamsız uğraşlar. Hele bu son uğraşlarım, gereksinme içindeki bir yoksulu kapı dışarı edip, sadakayı sağ elinden soluna geçirerek iyilikseverlik gösterisi yapan kişinin eylemini anımsatıyor.

Genellikle güçsüzlüğümün ve belki de, özellikle isteksizliğimin sonucu olarak, her şeyi sürekli geri çevirdim durdum —bunu da, ancak nice zaman geçtikten sonra anlamış bulunmaktayım— (Üstüne titrediğim kimi yüce, belirsiz umutlara kanmış olarak) tüm bu geri çevirişlerimi iyi bir belirti sayardım; oysa, bu iyimser yorumlamadan, yalnızca silik bir iz kalmış bu gün elimde.

29-Ekim-1921

Tüm yaptığım iş annemin sayılarını tutmakla kalsa bile bir kaç gün sonraki oyuna ben de katılmış oldum. Ancak, bu da yeterli bir içli-dışlılık oluşturmamı aramızda. Ya da, bu izlenimim; can sıkıntısı, zamanı boşa geçirmişlik duygusu ve bastırırvermiş olan bezginliğimin altında boğuldu gitti. Hep böyle olacaktır bu. Yalnızlıkla arkadaşlık arasındaki sınırı seyrek, çok seyrek aşabilmişimdir ben. O denli ki, yalnızlıktan da çok, bu daracık sınır çizgisi olmuştur sürekli yerim, barınağım. Buna kıyasla ne hoş, nice cümbüşlü bir yerdir Robenson Crusoe'nun adası...

2-Kasım-1921

Belirsiz umut, belirsiz güveniş.

Sonsuz, bunalım dolu bir Pazar öğle sonu; her saati bir yıl gibi

uzayan, tüm yılları yutan bir öğle sonu. Boş caddelerde umutsuzca taban tepmek, kanepede sessiz uzanıp kalmak. Aralıksızcasına gelip geçen kurşun renkli, anlamsız bulutlardan kimi kez yılğın düşerek.. «Görkemli bir Pazartesi'ne buyurun!» İyi, ancak Pazar hiç sona ermiyecek.

7-Kasım-1921

Kişinin kendini incelemesindeki kaçınılmaz görevi; başkaları beni gözlemliyorsa, doğal olarak kendimi irdelemeliyim ben de, yok, kimsenin ilgisini çekmiyorsam, çok daha titizlikle gözden geçirmem gerekir kendimi.

Benimle bozuşanların, giderek kayıtsızlaşanların, ya da beni baş belâsı sayanların, —genellikle benim için bir ölüm kalım sorunu yaratmaz bu durumlar— beni kolaylıkla başlarından silkip atabilmelerine imreniyorum. Gelgelelim, bir zamanlar F. ile olan durumum ölüm-kalım sorunu olduğunda, kolay olmamıştı baştan savılmam elbette, güçlü tutkuları olan bir gençtim, güçlüydüm o sıralar.

6-Aralık-1921

Bir mektuptan; «Bu can sıkıcı kış boyunca, kendimi onunla ısıttım.» Bu biçim öğretilmeler, beni yazmaktan eden birçok nenden biridir. Dünyanın özgürlüğünden yoksun olmaktır yazmak, ateşi bekliyen hizmetçiye, soba yanında çöreklenmiş kediye, dahası, sobanın kıyısında ısınan zavallı bir yaşlıya sırtını dayar yazın işi. Bunların tümü de, kendi yasalarının düzenine ayak uydurmuş etkinliklerdir; oysa tek başına güçsüzdür yazın, bir başına sürdüremez varlığını» bir şaka, bir umutsuzluktur.

Evde yalnız kalan iki çocuk, geniş bir sandığın içine girmişler, kapak düşüp kapanmış, açmayıp boğulmuşlar.

20-Aralık-1921

Yadsınamaz, şunu dinginlik içinde aşağıya not etmekte acı bir şaka var: «Bozulma, tasarımlanamaz bir yıldırdır.» Kuşkusuz, tasarımlanamaz - başkaca bir şey yazmayışımın nedeni bu...

19-Mayıs-1922

Kişi, bir ikinciyle olduğunda, yalnızlığından daha da bırakılmış duyar kendini. Çünkü bu ikinci kişinin, ona ulaşma çabalarına, onu ele geçirmesine ister istemez boyun eğmek zorunda kalır. Oy-

sa tüm insanlık erişebilir ona yalnızlığında, nedir, uzanan sayısız elin birbirlerine dolaşması yüzünden, kimse ulaşamaz.

14-Kasım-1923

Akşama doğru sürekli 99.6-99.9 F. Sokağa bile çıkamayıp hiç bir şey yapmaksızın masa başında oturmak.. Bununla birlikte, Tartüf-ce bir duygu olur sayrılığımın yakınmak.

12-Haziran-1924

Son günler boyunca sayısız, nerdeyse kesintisiz, korkunç nöbetler... Gezintiler, günler, geceler. Acı çekmekten öte bir şey gelmiyor elimden artık.

Yazarken, giderek korkuya kapılır oldum. Anlaşılar bir nen. Her sözcük, cinlerin eliyle saptırılıp —elin bu biçim burkuluşu, kendine özgü niteliğidir— anlatıcıya karşı çevrilmiş mızrak biçimine dönüşüyor. Özellikle böylesi bir söyleşide. Böylece AD FİNİTUM. Sonun, ister istemez başınıza geleceği tek avuntu. Dileğinizin pek bir yardımı dokunmaz size bu konuda. Avuntudan ileri tek nen, sizin de silâhlarınız olduğudur...

yeni ankara yayınevi sunar:

hervé bazin

evlendirme bürosu

öyküler / çeviren: zuhal avcı / 20 lira

Genel dağıtım : Cem - may

BAHARIN ÇÖPLERİ

GÜRSEN TOPSES

Baharın henüz yeni tomurcuğa tuttuğu kentin, taşkın, renk görmemiş ışıklarıyla kapışıldığı büyük ana bulvarına bakan ara sokaklarının birinde, olabildiğince harlı, can alıcı, oysa o derecede de sessiz bir eşeleme yarışı sürüp gidiyor dakikalardır. Ve iki canlı hayalet örneği iki sıkı çocuk, üstlerinde kıpırdaşan gecenin kara gölgeleri, kıyasıya eşelenip duruyor ağızlarından tıka basa çöpler kusan kocaman varillerin önünde. Gecenin bu تنها geçkin saatinin gitgide diplere itelediği sokağının özel otolara park için ayrılmış yerinin hemen köşe ucunda, gövdeleri yapalak, giysileri döküntülü, değnek bacaklı iki çocuk... Çöpler, çöpezler, küpörler, yumurta kabukları, irili ufaklı kâğıt tomarları, mukavva konserve kutuları ve ele bulaştıkça yivışan, yanına varıldıkça mide teptiren, meyve, balık ve et küspeleri... Çocukların o harlı, kıvıltılı hararetiyle didiklenip durdukça, öyle tek tük vitrin ve reklam ışıklarıyla alaca boyalı bu sokak, bir yandan gizli, bir yandan da aceleci kıpırdanışlarla baştanbaşa devinir oluyor neredeyse. Ve kediler, encikler, neredeyse karanlığa yapışmış gibisine arkaları sıra kuyruklarını sağa sola devirip dolandırarak ve göz içlerinde açlığın o fosfora banılmış yalap yalap delikleri, nevalelerini çocuklara kaptırmanın sinsi kışkanlığıyla tüylerini kabartıp kulaklarını çökerterek firiklenip duruyorlar varillerin çevresinde. Dakika dolmadan yine de birileri geçip gidiyor sokaktan seyirtten gölgelerle. Mevsimi kokutan ince, sarsak bir esinti efilleniyor ötelerden. Ana cadde boyunca kapılıp giden taşıtların homurtulu, kaygan gürültüleri kalın, sarsıcı çizgiler çekiyor geceye.

İkinci varilin başındaki, pantolonu yarı askılı, paçalarının boyu yarı dizinde, başı da üç numara traşlı küçük çocuk; öbür varilin

önündeki ağambeyisinin ikide bir, birikmiş içerlemelerle onu azarlamasına çoğu kere kayıtsız, şöyle yiyeceğe içeceğe yarayacak şeyler yerine, parlaklık ya da süslemeli teneke ve mukavva kutularına kırık şişe parçalarına, kurumuş, pörsümüş çiçek demetlerine ilgi duyuyor daha çok. Hep de, bu ve buna benzer döküntüler bulup çıkarıyor onca çöpün arasından. Oysa ne denli çok bozuluyor ağabeyi buna, kaç kereler çıkışıyor, kaç kereler sövüp saymak eksilmiyor ağzından; zor tutuyor kendini, hani zor tutmasa... Ama vazgeçmiyor küçük bir türlü inadından, böyle yapmaya, hep böyle yapmaya zorunlu sanki, bilinçsiz zorlu bir alışkanlık güdüsü içindeki neredeyse; içtepili, baskılı bir dürtü. Örneğin neyi bulmuşsa, hemde bunca bereketli bunca çöpün arasından bulduğu o şeyi, bir mukavva kutu, bir kırık tabak, ya da boş bir konserve kutusu, ağabeyisini göz ucuyla kısacık bir kolağan etmenin ardından çarçabuk tıkıştırıyor çuvalına. Birden çöplerin diplerinde, halata benzer oldukça uzun konçlu bir bağırsak artığı geçiverince eline, öylesine okkalı bir nevale bulmanın sevinciyle ve olanca gücünü kullanarak çekiveriyor kuyudan ip çekercesine, hem de nasıl bir titizlikle. İyice çekip boynuna asırıyor sonra da, geniş ağızlı, süslü bir kolye örneği. Arkasını dönüp, hani ağabeyinden sakınır gibi biraz da, ellerini bağırsağın yağlı kaygan yüzeyinde gezindirerek bir kolyesine bir kendine bakıp kalıyor öyle uzun uzun. Büyük çocuk fırsat bulup da, yumulduğu çöplerin kokusuk buğuları üstünden, kardeşini yine böyle oyalanır gördüğü an, deminden beri ta gırtlığına gelip dayanmış son içerlemesinin ardından horozlanıyor apansız.

«Hâlâ ne eyleyip duruyon lan! Ama bi varırsam yanına...!»

Küçük çocuk aldırılmaz görünmeye çalıştığı sakın tavrıyla kolyesini çıkartıp yanına bırakıyor ve çöplerine yumuluyor yeni baştan. Bu kez kuru, kazık kesmiş bir ekmek artığı bulup çıkarıyor göz boyarcasına. Çok sürmüyor ama bu, ağabeyisinin çöplerine gömülüp iyice daldığı bir sıra, eline geliveren dibi delinmiş başka bir mukavva kutuyu çuvalına tıkıştırıyor gizlice. Ve tam o an yakalanıyor işte; büyüğün karanlıkta kümbetleşmiş, iri akçıl yüzü, önündeki çöplerle birlikte dikleşiyor apansız;

«Ulan itoğlusı, lazım olmayanı alma demedik mi sana..?»

Küçük, böyle ikinci kez yakalanmasının savunmasını, biraz da bu derece denetlenmesinden bıkmışcasına çemkirmekte buluyor.

«Sana ne? Alacam işte..!»

«Ulan hasta ya babam... Hasta adam kutuyu ne etsin?»

«Hastaysa hasta... Ne diye buralara geliyoz öyleysem. Bizim apartmanın önünde yok mu ki hiç varıl..? Bunlar para eder hem, inek...»

Büyük çocuk bu sözlere karşılık bulamıyor sanki. Biraz da bey-
ninde yanıp tutuşan öfke yüzünden bulamıyor. Demindenberi sözü
dinlenilmeyen büyük kardeş olmanın yedirilmez hıncıyla durup ka-
lıyor öyle karanlığın ucunda kaskatı. Ve küçük bu kez, deminki
kaçak gizliliğinden kurtulmanın o kolaylaşmış dinlenikliğiyle bil-
diğini okuyup, inadına kutular ve kırık şişeler bulup çıkarıyor va-
rilden. Çıkarıp çuvalına sığıştırıyor ağabeysinin tam gözü önün-
de boşalmaya yüz tutmuş savruk bir kinle. O zaman büyük çocuk,
varilinin önünden fırladığı gibi bir solukta varıveriyor kardeşinin
yanına ve adamakıllı bir şaplak indiriveriyor küçüğün ensesine.
Küçük, şaplağı yiyip sonra birbiri üstüne yiyip de yere kaykıldırdığı
yerden, çemkirici hırçınlığını, inatçı bir kızgınlığa dönüştürüyor bu
kez.

«Ne vuruyor lan, mına koyduğumunun oğlu..!»

«Hala konuşuyor...»

Tekmeler, silleler ardı arkasına geliyor o zaman. Küçük, düşüp
de kıvrılakaldığı yerde, acındırık, çığırtkan, arsız bir ağlama tuttu-
yor debelenen. Büyük, kardeşine vuradurduğu tekmelerinin ara ye-
rinden kamçılarıncasına bağırıyor bir yandan:

«Ne eyleyip duruyon lan demindenberi, ha..? Seni dürtüklemek
için kışına kazık mı sokacaz ille de..? Hangi işe yararsın ki sen?
Gazte satamazsın, şurda günlerdir açız, bir lokma şey bulamazsın,
hasta babamı düşünmezsin... Ölsün mü babamız itoğlusu, ölsün mü
ha..!»

Yine de birden frenleniveriyor içi. Kardeşinin öyle ezik büzük
kıvrıla kalıp uluya durduğu yere yumruk sertliğinde bakıyor. Yıl-
gın bir acıyla ezinir oluyor yüreği. Ama bir kenidini tutamasa, ha-
ni var ya, günlerdir çektikleri şu yoksunlukların birikmiş siniriyle
kötü saldıracak, kötü dövecek. Oysa durup kalıyor olduk yerde, öf-
kesini kendi içine yediriyor böylece. Birdenbire hışımla, yüzgeri va-
riline dönecek oluyor, ama yolda duralayıp,

«Ne halt edersen et... Sonra benimkilere gözünü dikersen o za-
man gösteririm sana gününü. Açlıktan gebersen de zırnık koklat-
mayacam, görürsün..!»

Ve yürüyüp, çöplerine yumuluyor yeniden.

Küçük, düştüğü asfalt köşesinden, isteksizce dinelip ve nere-
deyse önündeki çöplerine iyicene kayıtsız, içi sıra öksüzlüğün baş-
kaldırıcı öfkesi, kıyasıya bir hırçınlık nöbeti halinde. eline yivışan
çöpleri rastgele, bilinçsiz, savruk devinmelerle sağa sola verıştırıp
duruyor. Çöpler daha beter dağılıp saçılıyor o vakit; asfalta dü-
şüyor ve gitgide varıl bile o tonlamalı sesiyle sallanır oluyor küçü-
ğün söktürücü debelenişleriyle. Ve böyle yapmakla da ağabeyisinin

kendisine olan ilgisini kamçılıyor bir çeşit ve hep kendi içerlerinin öksüz, savruk itimleriyle kırıcı bir dövüşü yaşıyor. İnatla aldırırsız kalıyor büyük artık, varilinin önü sıra, o zorlamalı bencilliğiyle hiç ilgisiz görünüyor kardeşine. Küçüğün hırçınlığı koyulaşıyor oysa; sövgülü, sabırsız yinelemelerle tepinir oluyor. Ve anılar sökülüyor sanki o zaman, uzun, derine kaçmış köşe bucak yerlerinden birer ağu yükü halinde boşanarak geliyor sanki. Göç uçlarının önüne, babasının o istim renkli hurda kömürlüğün alacalı kasvetli karanlığındaki yüzü geliyor, çaputlara, çullara sarılı mumyalı bedeninin bir başında durup duran ölü sarılığındaki yüzü, derisine ölüm çıbanları vurmuşcasına saçına bakalına banılmış, sayrılı kösnük suratı... Ve ta ötelerde, köylük yerinin tezek kokulu bir göz odasında, yine böyle ölüm çullarına sarılı yatalak yatan anasının ardından öyle yalaza yalaza ağıt yakıp, ta iliklerinden kopan çığlıkarla ağıt yakıp bağırışan köy kadınlarının ölümcül yakarışları geliyor. Ve artık içki evlerinde, bulvar kaldırımlarında gün boyu, onun bunun arkasında dolanıp, eteklere asılıp, çiftlerin kuyruklarına takılıp, her türlü azar ve kovulmayı sineye çekip, elindeki şarkı türkü güfteli dergileri ya da akşam gazetelerini eski hevesi, eski yılmazlığı ve yüreğini çimletip geriye ittiren o garip çekingenliği yüzünden bir türlü satamaz oluşu geliyor ve tam üç gündür babasının böyle sayrılanıp çullara düştüğünden bu yana kursağından içeri ıssacık, ya da doğrudurüst bir lokma şeyin giremeyişi ve tümü geliyor böyle yılgın, içi kavuran, ağu dolu çığırışlarla... Ve çöpler, çöpezler avuçlarının debelleş hoyrat savrukluğuyla darmadağınık olup, eşelenip saçılırken böyle... Sonunda, düşman, hırçın bir tekmeyle deviriveriyor bir vuruşta önündeki çok dolu varili. Sarsıcı, yabancı bir gürültü sokağın bütününe dolduruveriyor aynı an. Kediler, kırnavorlar, korkuyla, ürküşerek kaçışıyorlar duvar diplerine ve sokağın sanki sinsili kuytularına. Büyük çocuk, anlık bir öfkeyle varilinin başından kopuveriyor apansız, torbasını kapar kapmaz ve tek bir solukta üstüne yürüyor kardeşinin. Kamçılanıcasına, son hızında, kıyasıya bir kovalamaca oluyor artık. Önde çıplak ayaklarıyla küçük çocuk, hemen arkada büyük, tavşan hızıyla sessiz bir kovalamacaya başlıyorlar sokaklar boyunca. Büyüğün arka tabanına bastığı ayakkabılarından biri çıkıyor ayağından, ötekini de kendi savurup atıyor o zaman ve yeni baştan koşmaya çabalıyor. Ötede, sokağın son kıvrımının köşe yerinde masaları kalabalıktan dışarı taşmış bir aşevinin önünde yetişiyor kardeşine. Ve olanca yükleriyle, ikisi birlikte kapaklanıyorlar taş betonların üzerine, torbalarındaki çöpler dışarı taşıyor. Kapıştıkları yerde, büyük, belki günlerdir biriktire durduğu gizli hıncıyla kardeşinin başına, sırtına, kulak arkalarına tokatlar silleler indiriyor acımasız. Kısacık bir sü-

rede, birbirlerini yercesine aralıksız inip kalkan soluklarla boşalan, yorulmak bilmez, adamakıllı bir dövüş oluyor. Aşevinin masalarındaki kadınlı erkekli guruplar, ışıkların pembeleştirdiği alkol ve sigara dumanlı yüzleri, mayhoş baygın bakışlarıyla köşe başındaki iki çocuğun alt alta, üst üste öylesine birbirlerini yemelerini seyre duruyorlar ilginç bir gösteriyi izlercesine. Akşam, efil efil bir bahar esintisiyle sürüklenip yalanıyor ötelerden. Küçük çocuğun fanilasız, kol ve bacak uçları eprintili, çamur rengindeki çapullu gömleği yırtı-liveriyor bir aralık boydan boya. O an, olanca saldırganlığını kuşanıp, ağabeyisinin hayalarına doğru okkale bir dirsek konduruyor. Büyük, kısa bir süre, iki büküm kasılarak, acıyla kösnüyor olduk yerde ve bu kez, yeni azgın bir saldırıya geçiyor...

İkisinin birlikte durulup da, soluklarının aralıksız körüklenişleriyle yere serildikleri sıra, sokağın oraya serpiştirilmiş ışıklı gölgeleri sanki kendi başlarına kalkıp iner oluyor. Küçük dizlerini göğsüne kastırıp, kök söktürücü, acındırık bir ağlama tutturuyor uzun süreli. Ve hep birileri geçiyor sokaktan, onlarla rastlaşarak, onları olağan alışkanlıklarıyla görerek. İlk toparlanan büyük oluyor, torbasını dürerek demin boydan boya dökülüp saçılan çöplerini doluşturuyor içine. Sonra vurup onu sırtına, uzun süreli bir yolculuğa çıkarcasına, ardına bile bakmadan, önü sıra sokağın başından kıvrılıp yitiyor savaştan yeni çıkmış yorgun seyirtmesiyle. Hemen ardından bir başına toparlanıyor küçük, gıcık tutmuşcasına sürekli sarsınıyor içi. Söktücürü, ağlamalı iç çekişlerle çoktan dökülüp dağılmış çöplerine bile aldırıyor. Yapacak adımlarıyla, kardeşinin ardı sıra yekiniş gidiyor sadece.

*
* *

Dışarda henüz yeni patlamaya yüz tutan sabahın kör tan rengi kömürlüğün gözenekli, hurda kapısının kıymıklı aralıklarından süzülüp yan şekide bir ceset donukluğuyla çullara sarılı yatan adamın, çarpuk sakallarına, ter ve kirine banılmış ölü sarılığindeki mum yalaşmış yüzüne usulca ilişip, çileniyor. Kömürlüğün küf kokulu, ölgün gölgeli, çocuk homurtulu bezginliğinin ardında, dışardaki gün yeni doğruluyor. Horozlar ötüyor, kuşlar cıvıldaşıyor, gök gitgide mavi mavi arınır oluyor. Ve tıpkı çürüğe kesmişcesine morlu karalı içeri çökük göz kapaklarının ta ucunda duyuyor adam tan ışığının bu körpe akçıl süzülüşünü. Sızıntılı süzme ışık, kömürlüğün çatlak ve istimli çimento kireç sıvalı duvarlarına, akşamın kavgalı yorgunluğunu hâlâ burunlarından, ağızlarından köpüklü, ıslıklı horultular halinde sızdırıp uyuklayan çocukların, birbirlerini kucaklayarak yatan kavruk gövdelerine, orada burda akşamdan bırakılma çer

çöp artıklarına, kışları isli, yağlı ve devrili duran kap kacaklara, çivilere asılı toz yüzölçüm giyitlerin eprimeli, çaput benizli, bezgin suratlarına ve basık, daracık tavanlı kömürlüğün bu ölgün, köşnek dağınıklığına sinsi bir kanat gölgesi gibi gelip siniyor.

Adam, çaput ve kilimlere gömülü gövdesini hafifçe kanırtarak, göz kapaklarını sabah ışığının uyarısına usulca belendiriyor. O zaman ansızın sökün ediyor bilinç, sanki çok uzun uykulardan uyanmışcasına ta derinlerden ağdalı bir panik havasıyla geri geliyor birdenbire ve şu sayrılı bedeninin içerlerinde nasılsa porsusu kalmış dırım. Gizli bir sancıyla yukarı tepmeye çabalıyor. Sayrılığı yüzünden, üç gündür yapıya gidip de çalışmadığı yevmiyesinin yılgın, ezici acısı üşüşüyor yüreğine yeni baştan. Ve bugün de yevmiye alamamanın korkunçluğunu düşünüyor. Tükenmişliği, yorgunluğu, açlığı, çocukları düşünüyor. Ne pahasına olursa olsun kalkmayı deniyor; içindeki panik zorlanıyor, üç gündür çökeleşmiş bedenini dineltmeye çabalıyor. Kolları üstünde hafifçe doğrularak, kömürlüğün dip köşesinde ve kömür çuvallarının üzerinde, öyle sanki herşeyden habersiz yaşamalarının sadece kendi öksüz sıcaklıklarıyla sarınıp uyuklayan çocukların uçuk yüzlerine tutuyor bakışlarını. Başlarının altına koydukları çöp çuvallarında, içeri çökemiş gözlerinde, derileri kemiklerine yapışmış çökük, kirli yüzlerinde, kendini dinletip, yapıya gönderecek bir güç bir uyarı aranıyor neredeyse. Ve ötelerde köylük yerde, beş altı ay öncesi veremden ölüp gitmiş karısı düşüyor aklına; çocukları açık bir çaresizlik içinde, oradan buraya ne çeşit zorluklarla getirdiği günler, yapı işçiliği, ameleliği ve böyle çullara düştüğü gündenberi onların ne yiyip içtiklerinden bile haberi olmadığı...

Çok dayanmıyor kolları, ateşli, sayrılı gövdesinin altında, yüzgeri çöküyor sekiye. Sarı, balgam renkli, kusmak pisliğinde hareler dolanıp duruyor beyninde. Çocuklara bakmadan edemiyor yine de, boyununu uzatıp dimdik salıyor bakışlarını bilinçsiz ve gizli uçgunlук bir özlem dürtüsüyle bir çeşit. Oysa bakışlarının öte sinde çocukların uçuklu, bulaşıklı kir yüzleri gitgide kösnüyor, böyle bakışları onlara dikilip kaldıkça çürüğe kesiyor durmadan ve azalan, eriyen bir yağ tönbelesi gibi böyle, gevsemeye, erimeye kayıyor. Deriler, etler, yüz kemiklerinin kuytularına, gözeneklerine sıkışıp çürüyor içten içe. Çekiliyor ve çekildikçe kemikler belirginleşiyor yuvarlacık yerlerinden, kafataslarının o oyuklu, izbe derinlikli gözleri büyüyor. O zaman kafataslı, iskelet kemikleri ur örneği irinleşiyor adamın beyninde. Ve kömürlüğün gözenekli tahtalarının arasından bereketli, körpeçik bahar aydınlığının yerine, gittikçe kızışıp dillenen ateş yalım-ları sokuluyor içeriye. Dillerden biri, tam etine değiverecek olurken, can havliye sığıyor adam, ta derinlerinden sarsınan, vurucu bir

tepiyle silkinip üstünde bir mezar toprağı gibi taşıdığı çulları, kilimleriyle birlikte savurup ayağı fırlıyor. Bir aralık, mintanının altındaki teni, böyle ayakta, ateşten kavrulup dururken, o sadece üşüyüp titrediğini duyuyor.

Başını alçak tavandan sakınarak, eğdirerek yürüyor öteye. Çiviye asılı amele tulumunu kapıp giyiniyor soluk soluğa. Çocuklardan biri hâlâ tıslar gibi horluyor, öteki sayıklarcasına gırtlğından anlaşılmaz lakırdılar çıkarıyor. Yamalı, pırtık, liğmeli ceketini giyerken, yapı araçlarını da sırtlıyor zorlukla. Ve ateş yalımlı boğucu bir tünelden geçiyor sanki bunları yaparken. Kapının çengelini mapushane kapısının çengeli gibi kurtarıyor çengelinden.

Dışardaki yeni gün, dallarına bahar vurmuş, tomurcuk yüklü ağaçlarla birlikte duruyor olanca görkemiyle. Nefis, arınmış, cana yakın pırıl pırıl bir gün. Sürekli kuşlar çağırıyor bir yerlerde. Gök taranmışcasına mavi mavi bekliyor yukarda. Adam kapının aralığındaki çeperleri yer yer çözülmüş küfeyi sırtlıyor, iplerini geçiriyor omuzlarına. Başının ateşli külçeliğı yukardan aşağı göz kapaklarına abanıp dururken, ayaklarının yerinde durduğuna seviniyor yine de. Ve dosdoğru yekiniyor böyle sabahın günlük güneşlik körpeliğine ve sisler, ateşli buğular arasında, tomurcuk sarmaşıklar, yeşilleri henüz körpecik ağaçların altında bir şato benzeri durup dururken beş katlı apartmanın merdivenlerine tırmanıyor. İlk en üst kata çıkıyor böyle küfesiyle salınarak. İşi bu onun. İşi çöplerle yani. Her sabah, her dairenin önündeki çöp tenekelerini küfesine boşaltıp, kapı önündeki varile dökmek. Çocuklarıyla birlikte kaldığı kömürlüğün kirasına bedel olarak yapıyor bu işi, üç günlük ayrılığın sonucu, tenekelerdeki çöpler dolup taşmış, ortalığı bile kirletmiş, kokutmuş. Küfesini indirip kaldırıp boşaltıyor onları. Bir katın işi bitince, öteki kata iniyor ve indikçe sırtındaki küfenin çöp ağırlığı çoğalıyor ve küfeyi indirip kaldırması da zorlaşıyor haliyle. Son dairenin çöplerini de küfesine boca edince, sırtındaki ağırlık taşınmaz hale geliyor artık. Ve yeniden duyuyor ateşli, baş döndürücü sayrılığını, baharın şu görkemli sadeliğı, böyle taşınmaz ağır yükler olup, sırtına, beynine, yaşamına yüklenir oluyor neredeyse. Dayatıyor ama, diyor, yevmiyeyi kaçırmak korkusu, çocukların, kendinin yeniden aç kalma korkusu, ölesiye diş diş bir direnç kamçılıyor içinde. Gidip çöp yüklü küfesini apartmanın giriş merdiveni yanındaki variline boşaltabiliyor yukardan aşağı.

Sonra da, küreğini, malasını, çuval torbasını sırtına geçirip çarşı caddesinin dört apartman boyu genişliğindeki asfalt alanına vurduğunda, çoktan ana baba gününe dönmüş görüyor kamyonun çeperini. Döküntülü, çapul giysileriyle bir sürü amele, itiş kakışlı kör

dövuşü halinde, ağaç dallarındaki kuş seslerini çoktan bastırırcasına haykırıcı, kalabalık bağırışlarla yankılatıyorlar bu körpe bahar sabahını. Biri yukardan asılıp, onu da çekiyor kamyonun arkalığına. Hep birlikte biniyorlar, kamyonun arkalığının dört yanından ve bütün o amele kalabalığı sıkış sıkış doluyor kamyona. Yükdü ta mamlayan kamyon, rüzgara ardını vererek, yeni günden henüz daha göplerini çekemediği caddelerinde, homurtulu canlı gövdesinin olanca hızıyla koşmaya çalışıyor.

Büyük ana bulvarın taş başındaki yapı halindeki banka binasının kalın sütunlarla abartılmış on katlı iskeletinde herkes sıkı bir hız içinde çalışıyor. Her kat ayrı bir hararetle içini görüyor. Yapının çimento, erzak ve harç taşıyan asansörü, bahar güneşinin ışıttığı, yanslattığı kocaman çelik kalaslar arasında gidip geliyor yukardan aşağı. Adam yapının beşinci katında, öbür amelelerle birlikte önündeki harcı eşeleyip karıştırırken, asansörün daha aşağılara inişinde artık hiç yukarı çıkmayacakmışcasına bir duygu duyuyor nedense. Bazı kere gerçekten uzuyor bu zaman, önlerindeki harcı karıştırıp hazırladıkları halde asansör gelmez oluyor çoğu kez. O zaman başının dönmesi artıyor adamın, günlerdir doğru dürüst bir şey girmemiş midesinden yukarı doğru ateşli bir bulantı tepiyor. İnip çıktığı apartman merdivenlerini andırıyor asansörün bu yukarı aşağı devinmesi. Gelmeyip, gecikince de kötü koyuyor adama, merdivenlerin altlarında bir yerlerde düşüp kalmış gibi oluyor. O zaman üzerinde güneş barındıran çelik kalaslarının birinin ucunda, hem de ta tepesinde, bir günlük yevmiyenin tek lirasının pırlıtısını belli belirsiz seşebiliyor. Aşağıdan, büyük bulvarın parke kaldırımların kalabalığında insanlar deviniyor, yüzlerinde gözlerinde, giysilerinde yeni yetmeliğe vurmuş bahar güneşinin körpe canlılığı; son moda kadınlar, erkekler, işinden dönen ya da içine dönen memurlar, yaşamakla biraz daha pekişmenin diriliğiyle gidip geliyorlar hep. Oysa harç doldurup boşaltan adamın gücü, gün öğleye olsun devrilmeden tükeniverip, küreklerle kaşıklanıp duran harcın tam da üzerine, sayrılı gövdesinin hâlâ geçmemiş sıcaklığıyla yıkılıveriyor ansızın. O vakit, asansörün yukarı aşağı gidip gelmesi bir yana, güneşi boyuna emip ışıyan çelik kalasların ta tepesindeki bir günlük yevmiyenin o tek liralık şarkısı bile artık görünmez oluyor.

Hayat Ecza Deposu Koll. Şti.

Sirkeci, Darüssaade Caddesi, no. 7, kat 2, İstanbul
Telefon : 22 86 37 - 22 64 61

aksu laboratuvarı

- Zepam (Tablet)
- Avigen (Kapsül)
- Uron (Tablet)

Çemberlitaş, Peykhane Sokak, No. 29
İstanbul

Tel. : 27 23 52

GÜVENLE,
UMUTLA
BAKIYORLAR
GELECEĞE...

**TÜRKİYE
İŞ BANKASI**

'NDA HESAPLARI VAR

**Türk
yazarları
dizisi:**

Koza Yayınları
Pk.836 İst.
dağ:
Bateş

SU 1941 YILINDA

NAZİM HİKMET

Sir

BAĞRIYANIK ÖMER İLE GÜZEL ZEYNEP

TARİK DURSUN K.

Hikaye

ARKASI YARIN

MUZAFFER BÜYÜKÇÜ

Günlük

BEN RUHİ BEY NASILIM

EDİP CANSEVER

Sir

SİNEMA SEYİRCİSİNİN EL KİTABI

ERMAN ŞENER

İnceleme

her şeyden değerlidir kitap

ÇOCUKLAR, ÇOCUKLAR

Sizlere Yepyeni, İlginç Romanlar

Keleş Osman'ın Serüvenleri Necati Tosuner

1. Kitap: Keleş Osman Evden Kaçıyor
2. Kitap: Keleş Osman'ın «Tarih»le Başlı Dertte

Keleş Osman'ı seveceksiniz, o da sizlerden biri. 13 yaşında, ortaokul ikinci sınıf öğrencisi. Yakışıklı, sevimli, uslu, yaramaz, heyecanlı, korkusuz, duygulu, erdemli, sizin gibi...

ÇOCUKLAR.. ÇOCUKLARI..
Annenize, Babanıza, Ağabeyinize, Ablaınıza, Dedenize, Ninenize, Dayınıza, Amcanıza, Halanıza, Teyzenize, Sözüünüz Kime Geçiyorsa Ona Söyleyin, KELEŞ OSMAN'LA SİZ DE TANIŞIN.

İyi, beyaz kâğıt, özenli baskı, bol resim, yüz yirmi sayfa, yirmi lira **ÖDEMELİ GÖNDERİLİR**
Adresimize yazarak isteyiniz. Önceden para göndermeniz gerekmez. Kitabınızı postaneden alırken para, sını çdersiniz.

"çocuklara kitaplar"

ANKARA ÇAD. ANKARA HAN 74/505
İSTANBUL

Not: İki kitabı birlikte isteyen okur. İlerimize Keleş Osman çok güzel bir resmini gönderiyor.

kitabı olmak sevinçtir

Ağzının
tadını
bilenler için

ASYA
PASTANESİ

Üsküdar Vapur İskelesi - İstanbul
Telefon 33 04 31

Ada Yayınlarından Gerçek Kitapseverlere Üç Yeni Kitap Daha

Bedri Rahmi Eyüboğlu :
BİNBİR BEDROS

İki yıl önce yitirdiğimiz
büyük sanatçının ilk resim kitabı.
35 otoportre.
(Yazılar : Ferit Edgü)
Avrupa kağıda ofset baskı. 75 TL

Bedri Rahmi Eyüboğlu :
YAŞADIM

Sanatçının bugüne değin
hiç bir kitabına girmemiş 26 şiiri.
10 deseniyle beraber. 30 TL

Ferit Edgü :
O

Yazarın son romanı.
Yalnızlığın ve beraberliklerin;
acının ve coşkunun
bir uzun havaya, bir çılgılığa,
çağdaş bir destan havasına
dönüşen romanı. 40 TL

*Ada Yayınlarının tüm kitapları belli sayıda, en iyi kağıda, özenle basılmakta ve
tümü numaralanmaktadır.*

Ada Yayınlarında daha önce yayımlanmış kitaplar :

İlhan Berk :	Atlas	40 TL
Salâh Bırsel :	Kuşları Örtünmek	40 TL
Ferit Edgü :	Kimse	40 TL
Cemal Süreya :	Şapkam Dolu Çiçekle	40 TL
Ginsberg/Ferlinghetti :	Amerika	25 TL
İ. Zeki Eyüboğlu :	Karadeniz Aşk Türküleri	30 TL

Ada Yayınlarını nerelerde bulabilirsiniz?

● İSTANBUL'da tüm seçkin kitapçılarda ● ANKARA'da, Bilgi Kitabevi|Evrensel Kitabevi|Galeri Kültür
Subora Kitabevi|Till Kitabevi|Tunalı Kitabevi|Yaprak Kitabevi.

Genel Dağıtım :

Ada Yayınları

İstiklal Caddesi, 475/3 Tünel - İSTANBUL

Ege Bölgesi Dağıtım :

Datış

2. Beyler, Numanzade Sokak, 27/A İZMİR